

Kaposvári Egyetem
Pedagógiai Kar

A Katasztrófavédelem szerepe a közoktatásban

TDK dolgozat

Konzulens:

Dr. habil. Bertalan Péter Ph.D

Egyetemi docens

Társadalomtudományi Tanszék

Készítette:

Horváth Tamás

III. évfolyamos hallgató

Tanító szak

Társkonzulens:

Bencéné Dr. Fekete Andrea Ph.D

Egyetemi docens

Neveléstudományi Tanszék

2012

Kaposvár

1. Bevezetés	4
1.1. Témaválasztás indoklása	5
1.2. A kutatásom célja	6
2. A katasztrófa fogalma, a katasztrófák csoportosítása	7
2.1. A katasztrófa fogalma	7
2.2. A katasztrófák csoportosítása	7
2.2.1. A természeti katasztrófák	7
2.2.2. A civilizációs katasztrófák	8
3. A magyarországi katasztrófavédelem kialakulása, fogalma, eddigi története, a katasztrófavédelmi feladatok, a katasztrófavédelem szervezeti és irányítási rendszere	9
3.1. A magyarországi katasztrófavédelem és az elődszervezetek, a tűzoltóság és a polgári védelem létrejötte, kialakulása	9
3.1.1. A magyarországi szervezett tűzoltóság története	9
3.1.2. A polgári védelem kialakulása, fogalma, a polgári védelmi feladatok	11
3.2. A Katasztrófavédelem jogszabályi háttere, a katasztrófavédelmi feladatok, a katasztrófavédelem szervezeti és irányítási rendszere	13
3.2.4. A Katasztrófavédelem jogszabályi háttere	16
3.2.5. A Katasztrófavédelem feladatai	16
3.2.6. A Katasztrófavédelem felépítése, szervezeti és irányítási rendszere	18
4. A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szervezete, felépítése, munkája ..	18
4.1. A SMKI szervezete, felépítése, munkája	18
4.2. A megye potenciális veszélyei, példákkal kiegészítve	23
5. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény	26
5.1. Az új Nemzeti Alaptantervben szereplő katasztrófavédelmi ismeretek oktatása ..	27
5.2. A Nemzeti Alaptantervben szereplő új műveltségterület az Életvitel és gyakorlat	28
6. A Katasztrófavédelem válasza az új Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakra, a BM OKF által kidolgozott 3x3-as akcióterv, a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a lakossággal, az ifjúsággal folytatott párbeszéde, felvilágosítása	31
6.1. BM OKF 3x3-as Akcióterve	31
6.1.1. Katasztrófavédelmi ismeretek az óvodában	32
6.1.2. Katasztrófavédelmi ismeretek az alsó tagozaton	33
6.1.3. A katasztrófavédelmi ismeretek bemutatása anyanyelvi órán a Gyakorló Iskolában interaktív módszerekkel második osztályban	36
6.2. Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a lakossággal, az ifjúsággal folytatott párbeszéde, felvilágosítása	36
7. Összegzés, további lehetőségek a közoktatás és a katasztrófavédelem kapcsolatainak hatékonyabbá tételére	38

7.1. Lehetőségek a közoktatás és a katasztrófavédelem kapcsolatainak hatékonyabbá tételére	40
9. Irodalomjegyzék	41
9.1. Felhasznált irodalom	41
9.2. Hivatkozott törvények, jogszabályok	42
10. Mellékletek	42

1. Bevezetés

A fokozódó globális kihívásokkal a mai kor embere nap, mint nap találkozik. Az elmúlt évek során hazánkat számos katasztrófa sújtotta. Kezdődött a borsodi árvízzel (2010. május-június), majd 2010. október negyedikén az egész világ megtanulta azt a szót, hogy vörösiszap, katasztrófa, amely tíz halálos áldozatot követelt. A fiatalokat és a szülőket egyaránt megrázta a West Balkán tragédia, amelyben 2011. január 15-én három szórakozó fiatal vesztette életét. Ezen tragédiák sorozata hívta fel a figyelmet a számos intézkedés megtételének szükségességére, kezdve a jogi szabályozás szigorítására, az intézkedő hatóságok együttműködésének hatékonyabbá tételére, a katasztrófavédelem területén pedig a prevenció kiemelt szerepére. Felismerték a döntéshozók annak a szükségességét, hogy amíg korábban eshetőlegesen egy, egy osztályfőnöki óra keretében történt a katasztrófa helyzetekről tájékoztatás vagy figyelemfelhívás, ezen túl kell lépni és minden iskolaköteles fiatal tanóra keretében sajátítsa el a katasztrófavédelmi ismereteket. Ennek konkrét megjelenési formája, hogy a nemzeti köznevelésről szóló, 2011. évi CXCV. törvényben megfogalmazottak alapján elkészített 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet mellékleteként kihirdetett nemzeti alaptantervben is szerepel katasztrófavédelmi alapismeretek oktatása. A katasztrófavédelem is gyorsan reagált a felmerült problémákra, intézkedési tervet dolgozott ki és léptetett hatályba (3x3-as Akcióterv), amelynek az oktatással való kapcsolódási pontjait is kifejtem a későbbiekben, a dolgozatomban. Az elmúlt évek tragédiái bebizonyították, hogy nem elegendő, hogy csak a szakemberek legyenek a segítségnyújtás technikáinak birtokában, hanem a hétköznapi embereknek is kell rendelkeznie azokkal az alapvető ismeretekkel, amelyek egy bekövetkező katasztrófa helyzet idejében nélkülözhetetlenek. Felétlenül tudnia kell minden állampolgárnak életkortól és iskolai végzettségtől függetlenül, hogy mikor mit kell tennie, kit kell értesítenie, és kitől kérhet segítséget. Ez a jelenlegi áomhelyzet csak úgy valósítható meg, ha már kisgyermekkorban elkezdődik a katasztrófavédelmi ismeretek tanítás, a gyermekek és szüleik felkészítése és a nevelése a rendkívüli helyzetekben történő helytállásra a közoktatás rendszerének keretei között.

1.1. Témaválasztás indoklása

A helyi önkéntes tűzoltó egyesületben már évek óta dolgozom szabadidőmben, az ott végzett tevékenységem során számos esetben szembesültem azzal a ténnyel, hogy az emberek többsége nincsen tisztában a veszélyhelyzetek megelőzésének módjával, nem ismerik azokat az alapvető tevékenységeket, eszközrendszereket, amelyek alkalmasak a kialakult veszélyhelyzet kezelésére. A katasztrófa helyszínén ácsorgó, bámészkodó nézőközönség még a helyszínre érkező szakemberek mentő tevékenységét is akadályozza, ahelyett, hogy a segítséggel életet menthetnek. Dolgozatom elkészítésével az a célom, hogy egy olyan nemzedék felnevelésében vegyek részt, akik számára már teljesen természetes lesz, hogy segítenek a veszélyes helyzetbe jutott társaknak. Az önkéntes tűzoltói munkám során megtapasztaltam a szakmai nehézségeit, de a lelkiert a munka folytatásához mindig a megható, sikeres pillanatok biztosítják, azoknak a bajbajutott, védtelen emberek szeretete, akiknek az életének megmentésében részt vehettem. A gyerekek általában a hírekből, televízióból a veszélyekről és az árnyoldalakról értesülnek. Iskolai katasztrófavédelmet megismertető munkám során a segítségének értékére, fontosságára szeretném felhívni, tapasztalás és gyakorlat során a tanulók figyelmét.

Az emberiséget fenyegető egyre több globális veszély is felhívja a figyelmet a téma fontosságára. Globális és lokális veszélyekre, a globalizációs index is felhívja a figyelmet és utal arra, hogy nem lehet tétlenül nézni a bennünket körülvevő, számunkra életfeltételeket biztosító környezetünk pusztulását. A világ mai állása szerint a Földön élő népcsoportok gazdasági fejlettségében hatalmas eltérések mutatkoznak, ennek ellenére mégis világszinten tapasztalható egy bizonyos szintű gazdasági integráció, ami többek között jelenti az államok között létrejövő, erősödő kapcsolatokat, továbbá a főleg fejlettebb, a világ vezető országaiból a fejlődő országok felé irányuló működő tőke áramlását.

A nemzetközi terrorizmus megjelenése, nemzetközi politikai aktivitás (nemzetközi szervezetekben tagság, békefenntartás). A technológia újítások (az internet- a kommunikációs eszközök fejlődése).¹ Emellett a személyes kapcsolatok gyengülése, melynek további kiváltó okaként az urbanizációt szokták megjelölni.

Az előbb felsorolt jelenségek háttérében a civilizáció és annak fejlődése áll. A globális és lokális veszélyek másik kiváltó tényezői pedig a természeti erők.

¹ Dr. habil. Bertalan Péter PhD: A globalizáció kihívásai a 21. század elején c. előadása, Kaposvár, 2011

1.2. A kutatásom célja

Dolgozatom megírását az a cél vezérelte, hogy a pedagógia területén dolgozók, óvodapedagógusok, tanítók és tanárok részére bemutassam a magyar Katasztrófavédelem rendszerét, a közoktatáshoz fűződő kapcsolatát, valamint az előttünk álló feladatokat. Célom, hogy feldolgozzam a 2012. évben elfogadott új Nemzeti Alaptantervben, egy új műveltségterületben, az Életvitel és gyakorlatban bennfoglalt katasztrófavédelmi ismereteket.

Megvizsgálom e tantárgy a helyi tantervekbe való integrálásának lehetőségét a helyi katasztrófavédelmi egységek bevonásával. Gyakorlati példákon keresztül bemutatom a közoktatás és a katasztrófavédelem kapcsolatát, az egymásra való hatását. Ráirányítom a pedagógusok figyelmét a korai felkészítés, a prevenció szükségességére, az öngondoskodás jelentőségére.

Célul tűzöm ki, hogy a pedagógusok a megfelelő ismeretek birtokában megtanítsák a gyermekeket a mindennapi életben fenyegető katasztrófahelyzetek elhárítására szolgáló eszközök és intézményrendszerek alkalmazására, igénybevételére. Nagyon fontos, hogy felelősségteljes, a társadalom és embertársai iránt is segítőkészséget tanúsító gondolkodásmód alakuljon ki a gyermekekben, és az oktatási intézmény az ezt megvalósító magatartás modell elsajátítását biztosítsa a gyermekek számára.

Megvizsgálom a katasztrófavédelem és az oktatási intézmények kapcsolatrendszerét, és megkeresem az együttműködések új, magasabb szintű formáinak lehetőségét a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: BM OKF) és a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság részéről (továbbiakban: SMKI).

Katasztrófavédelmi segédanyagot szeretnék a későbbiekben összeállítani, ami a témával kapcsolatban segítséget nyújt a pedagógusoknak, hogy a saját intézményeikben a rendelkezésre álló informatikai oktatói eszközökkel hatékonyan végezhesék az ifjúság alapvető katasztrófavédelmi felkészítését. Ennek első lépéseként a területileg illetékes katasztrófavédelmi kirendeltségek felveszik a kapcsolatot a hozzájuk tartozó települések polgármestereivel, akik együttműködnek a nevelési- oktatási intézmények vezetőivel való közvetlen kapcsolatfelvételében. Ezt követően az oktatási intézmények vezetői kijelölik a felkészítésért felelős pedagógusokat. Akiknek képzését a területileg illetékes katasztrófavédelmi kirendeltségek szakemberei végézik, az elkészített segédanyag és tematika alapján.

2. A katasztrófa fogalma, a katasztrófák csoportosítása

2.1. A katasztrófa fogalma

A katasztrófa a hétköznapi szóhasználatban olyan jelenséget, eseményt, történést jelent, amely közvetve vagy közvetlenül veszélyezteti több ember életét, testi épségét, egészségét, anyagi javát, létfeltételeit vagy környezetét, illetve azok pusztulását, megsemmisülését, sérülését, rongálódását okozza.

A katasztrófa fogalmát a 2011. évi CXXVIII. törvény a következők szerint határozza meg: *„A katasztrófa a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”*²

2.2. A katasztrófák csoportosítása

A katasztrófák számos szempont szerint csoportosíthatóak. Osztályba sorolhatjuk a katasztrófákat időtartamuk, kialakulásuk sebessége, térbeli kiterjedésük, az általuk érintett emberek száma szerint, az okozott kár nagysága, az azokat kiváltó ok eredete és ismertetőjegyei, és más egyéb szempontok szerint is. Az egyik legelterjedtebb és legelfogadottabb rendszerezés két fő csoportba sorolja a katasztrófákat az eredetük és a kiváltó okok alapján, természeti- és civilizációs eredetű katasztrófákra.³

2.2.1. A természeti katasztrófák

² 2011. évi CXXVIII. törvény

³ Cseffő Károly- Szigeti Péter- Polyák József : Tűzoltási- és katasztrófavédelmi ismeretek II. rész, Tanintézeti jegyzet Budapest: Katasztrófavédelmi Oktatási Központ, 2007. p. 9.

A természeti katasztrófák közös jellemzője, hogy általában emberi beavatkozás nélkül, a természet erőinek hatására alakulnak ki.

A természeti katasztrófák a kiváltó okok, illetve eredetük szerint a következők lehetnek:

- kozmikus eredetű katasztrófák,
- geológiai (földtani) eredetű katasztrófák (földrengés, földcsuszamlás, hegyomlás, sziklaomlás, vulkánkitörés),
- rendkívüli időjárásból (meteorológiai) eredetű katasztrófák (szélvihar, homok-, por-, vagy hóvihar, özvívyszerű esőzés, jégeső, havazás, árvíz, csapadékhiány, hőmérséklet emelkedés vagy csökkenés, a hőmérséklet gyors változása, az éghajlat – mikroklima – megváltozása, villámcsapás),
- biológiai eredetű katasztrófák (egyes állat- vagy növényfajok túlszaporodása, állatok tömeges vándorlása, járványok, fertőző betegségek megjelenése, emberi hiba okozta biológiai katasztrófa, szándékosan előidézett biológiai katasztrófa),
- és egyéb katasztrófák (tűzvész – erdő-, bozót, tőzegtűz-, ipari vagy lakóterületen keletkezett tűz, amely számos okra visszavezethető, többek között növényi anyagok bomlása, meteor-beccsapódás, vulkánkitörés, szándékos vagy véletlen emberi beavatkozás stb.).⁴

2.2.2. A civilizációs katasztrófák

A civilizációs katasztrófák előfeltétele a civilizáció léte, a tudomány, a technika, az ipari és mezőgazdasági termelés, a közlekedés és szállítás meghatározott szintje. Közvetve azonban a természet erői is előidézhetnek civilizációs katasztrófát, például egy jól működő vegyi üzemből veszélyes anyag szabadul ki földrengés, árvíz, villámcsapás vagy egyéb természeti erő hatására.

Mindezen szempontok alapján a civilizációs katasztrófák közé sorolhatóak a következők:

- ipari katasztrófák (robbanás, radioaktív anyagok szabadba jutása, veszélyes hulladék keletkezése, veszélyes anyagok kiáramlása, talajkiszáradás),
- környezeti katasztrófák (víz-, talaj-, levegőszennyezés),
- közlekedési katasztrófák (közúti, vasúti, légi, vízi, veszélyes légszennyezés - szmog),

⁴ Cseffő Károly- Szigeti Péter- Polyák József : Tűzoltási- és katasztrófavédelmi ismeretek II. rész, Tanintézeti jegyzet Budapest: Katasztrófavédelmi Oktatási Központ, 2007. p. 11-14.

- mezőgazdasági termeléssel összefüggő katasztrófák (erdőirtás, kemizálás, növényzet-pusztítás),
- politikai okokra visszavezethető katasztrófák (politikai válság, politikai forradalom, terrorizmus, nemzetiségi és faji ellentétek, vallási ellentétek),
- gazdasági eredetű katasztrófák (szegénység, bűnözés, a nemzetgazdaság összeomlása),
- egyéb civilizációs katasztrófák (tömegrendezvények, migráció, energiahány),
- háborús katasztrófák (polgárháború, helyi háború, koalíciós háború, világháború).⁵

3. A magyarországi katasztrófavédelem kialakulása, fogalma, eddigi története, a katasztrófavédelmi feladatok, a katasztrófavédelem szervezeti és irányítási rendszere

3.1. A magyarországi katasztrófavédelem és az elődszervezetek, a tűzoltóság és a polgári védelem létrejötte, kialakulása

A katasztrófavédelem, mint szervezet, a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szülő 1999. évi LXXIV. törvény megalkotásával jött létre 2000. január 1-jével, az országos és a megyei tűzoltó- és a polgári védelmi parancsnokságok összevonásával. E törvényben meghatározásra került és a katasztrófa-helyzetben végzendő feladatok elvégzésének irányítási rendszere.

3.1.1. A magyarországi szervezett tűzoltóság története

A mai Magyarország területén, a Római Birodalom idejéről fennmaradt emlékek alapján elmondható, hogy az akkor élő városban, Aquincumban is elláttak tűzvédelmi feladatokat különböző kézműves társulatok. A középkori Magyarországon - ahogy akkor Európában is - a földesurak általában nem a városok és a falvak zsúfolt házai között laktak, és ezért anyagi áldozatokat sem igen hoztak azok tűzbiztonságáért. I. István király szigorú törvényt adott ki a gyújtogatók ellen, és rendeletben mentette fel a templomba járás alól a tűz őrzeit.

Az első magyarországi önkéntes tűzoltóság a debreceni kollégiumban alakult: az éjjeli tűz-őrök, vagy vigilek háromórás váltásban őrizték a kollégium lakóinak álmát. Az első időkben csak a kollégium belső udvarán őrködtek, és csak később, az 1600-as évek vége felé kezdtek részt venni a városban támadt tüzek oltásában is.

⁵ U.o. p. 15-18.

Magyarországon a XVIII. század derekán egyáltalán nem volt kielégítő a tűzrendészet szervezete és technikai felkészültsége. II. József ezért 1788-ban országos tűzoltalmi intézkedést adott ki.

Egészen a XIX. század közepéig a tűzoltást az arra kötelezett céhek tagjai, majd mellettük az önkéntes egyesületekbe tömörült emberek végezték.

1862-ben gr. Széchenyi Ödön így fogalmazta meg gondolatait:

*„honfiaink lovagias és bátor jellemvonása után ítélve, de meg financiális okokból is,
társadalmi viszonyaink közt a legmegfelelőbb s legcélszerűbbnek
az önkéntes tűzoltó egyletek rendszere látszik.”*⁶

Azonban az országban és elsősorban a fővárosba tapasztalt nagymértékű fejlődés az iparban, a termelés növekedésével, gyárak létesítésével jelentős megnőtt a tűzvédelmi veszélyeztetettség. Erre válaszolva a tűzoltó technikai fejlődése, hatékonyabb, bonyolultabb, drágább tűzoltógépek rendszerbeállítása történt meg. Ekkor kezdődött meg gr. Széchenyi Ödön vezetésével Pesten 1870. február 1-jével, 12 fővel az első magyarországi hivatásos tűzoltóság működése.

A jelentős technikai fejlődéshez, a hatékonyabb, bonyolultabb, drágább tűzoltógépek tartásához és kezeléséhez már főfoglalkozású, hivatásos alakulatokra volt szükség. E törekvés hazai felkarolója az önkéntes tűzoltó egyletek létrejöttét is szorgalmazó Széchenyi Ödön volt. Tevékenységének köszönhetően 1870. február 1-jén Pesten 12 fővel megkezdte működését a hivatásos tűzoltóság. Létszámuk az év végéig megháromszorozódott. Széchenyi munkájára külföldön is felfigyeltek, és a török szultán meghívta őt a konstantinápolyi tűzoltóság megszervezésére.

Az I. világháború mindenütt megnehezítette a tűzvédelem fejlődését, elsősorban azért, mert a hivatásos tűzoltók közül vonultak be sokan katonai szolgálatra.

1930-ban Magyarország 54 vidéki városából 26-ban nem volt hivatásos tűzoltóság, 1300 községben pedig semmiféle tűzoltó szervezet nem működött.

1935-ben tartották az első légoltalmi tanfolyamot a fővárosi és vidéki tűzoltótiszteknek, ami előrevetítette a háborús készülődést, a légénység, majd a lakosság kiképzésének súlyos kötelességét is. 1936-ban, ötvenévi várakozás után elkészült egy modern *tűzrendészeti törvény*.

⁶ Markusovszky Béla: Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség története. I. rész. Az első két évtized (1870-1890) története. Budapest: ifj. Kellner Ernő nyomdája, 1911. p. 4.

A háborús készülődés miatt felgyorsult a hivatásos tűzoltóságok felállítása. Ezeknek a testületeknek feladatuk lett a légoltalmi hálózat, társadalmi-, lakóházi önkéntesek oktatása, irányítása is.

A II. világháborút követően az önkormányzati és a vállalati tűzoltóságok megszűntek. 1948-ban az ország tűzvédelmét új alapokra helyezték. Létrejött az állami tűzoltóság a hivatásos tűzoltóságokat átszervezték, a korábbi tagokat átvették.

A tűzoltóság életében a következő jelentős állomás a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996.évi XXXI. törvény hatálybalépése volt.

Az 1999. évi LXXIV. törvény alapján a tűzoltóság 2000. január elsejétől a katasztrófavédelem egységes rendszerének integráns részévé vált, azonban a teljes szervezeti egységesítés csak 2012. január 1-ét követően valósult meg.⁷

3.1.2. A polgári védelem kialakulása, fogalma, a polgári védelmi feladatok

A magyar polgári védelem kialakulása - a légoltalomtól a polgári védelemig

A hatósági légoltalom megvalósítását előíró jogszabályok:

- A légvédelemről szóló 1935. évi XII. törvény,
- ennek végrehajtására kiadott 15/1936. sz. honvédelmi miniszteri rendelet a „Légoltalmi Utasítás”.

A törvény előírta, hogy minden 14 és 60 év közötti magyar állampolgár, nemre való tekintet nélkül, légoltalmi kötelezettség alá esik. A honvédelmi miniszter jogköre lett a városok, községek, legfontosabb üzemek, ipartelepek stb. veszélyeztetettségének megállapítása és besorolása. A honvédelmi miniszter a légoltalom irányítását az Országos Légvédelmi Parancsnok útján végezte. A Magyar Királyság vezetői a társadalom széles rétegeinek mozgósítását és tájékoztatását az 1937. dec. 5-én megalakított Légoltalmi Liga alapjain képzelték el. A Liga társadalmi szerveződés volt, amely az ország közigazgatási tagozódásának megfelelően épült ki. Fő feladata a lakosság légoltalmi felkészítése és a hatósági feladatok társadalmi támogatása volt.

A légoltalom feladata volt az óvóhelyek, vezetési pontok létesítése, egyéni védőeszközök biztosítása, egészségügyi, műszaki- tűzoltó-felszerelések beszerzése, a légoltalomba beosztottak kiképzése valamint a lakosság felkészítése és riasztása.

⁷ Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság honlapja: Tűzoltóság története.
www.somogy.katasztrofavedelem.hu [2012.10.15]

Törvénybe foglalták az általános légoltalmi kötelezettséget. A légoltalmi kötelezettség alá eső beosztható volt légoltalmi szolgálatra, valamint a gyakorlatokon és kiképzéseken való részvételre is kötelezhető volt.

Ebben az időszakban a légoltalom a honvédelmi miniszter irányítása alatt állt. 1936-tól jelentek meg a légoltalom területét átfogó szakanyagok, kiadványok.

Az 1938. évi II. törvénycikkben újrászabályozták a légoltalmi feladatokat, új hatósági hatáskörök jelentek meg, és a települési-közüntézményi légoltalom, valamint az üzemi légoltalom mellett megjelent a lakóházi önvédelem fogalma is. Ebben az időszakban nagyszámú óvóhely-építkezés zajlott.

A II. Világháború alatt hazánkat 1941-től 1945-ig jelentős érték légitámadások. A légoltalom hatékony működése lényegesen csökkentette az áldozatok számát. A háború utolsó hónapjaiban az ország hadszíntérré vált, ezzel egyútt a légoltalom is széthullott.

Hazánkban 1950-ben került sor a légoltalom újjászervezésére. Irányítását a belügyminiszter, a honvédelmi miniszterrel összehangolva látta el.

Ebben az időszakban a légoltalom tartalma az üzemi és a lakóházi légoltalomra, főleg a hagyományos fegyverekkel végrehajtott légitámadások elleni védelemre való felkészülés volt és természetesen hatósági eszközöket is biztosított a végrehajtásra. Új feladatként az ötvenes évek közepétől a természeti csapások (földrengés, árvizek) elleni küzdelem is megjelent a tevékenységi körükben.

A magyar légoltalomban az ötvenes évek végén a nukleáris fegyverek elleni védelem került központi helyre és a militarizáció jeleként 1962-ben a légoltalom egészének irányítását a honvédelmi miniszter vette át.

1964-ben a NET törvényerejű rendeletével az egész országot átfogó polgári védelmi rendszerre alakult át a légoltalom. Munkájukban hangsúlyossá vált az állomány kiképzése, új elemként *megjelent a tanuló ifjúság és a lakosság teljes körének felkészítése*.

A felkészítés részeként nagy erőket mozgósító gyakorlatokat is tartottak, az 1970-es tiszai árvíznél éles helyzetben is jól vizsgázott a polgári védelem.

Az 1980-as évek közepétől a honvédelmi feladatok mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapott a polgári védelemben a természeti csapások és az ipari katasztrófák elleni küzdelemben való részvétel. A civil feladatok előtérbe kerülésével 1990-ben a polgári védelem irányítása a honvédelmi minisztertől a belügyminiszterhez került.

A polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény a szervezet feladatává tette a fegyveres összeütközés, a katasztrófa, valamint más veszélyhelyzet életet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat fenyegető hatásai elleni védekezést, és a lakosság oltalmazása érdekében

a védekezésre való felkészítést. Ez a szabályozás a genfi egyezményekkel összhangban a humanitárius segítségnyújtásra helyezi a hangsúlyt. Ezt szolgálja új szervezeti felépítése, a lakosság körében végzett felkészítő, tájékoztató tevékenysége is.

A katasztrófavédelmi törvény (1999. évi LXXIV. tv.) az ezredforduló színvonalára emelte az életet és a vagyonbiztonságot, a természetes és épített környezetet veszélyeztető természeti és civilizációs katasztrófák megelőzését, a károsító hatásaik elleni védekezést.

A polgári védelem 2000-től a katasztrófavédelem egységes rendszerének integráns része lett, 2012-től az integráció a helyi szervek szintjén is teljes körűvé vált.⁸

3.2. A Katasztrófavédelem jogszabályi háttere, a katasztrófavédelmi feladatok, a katasztrófavédelem szervezeti és irányítási rendszere

Az 1999-es katasztrófavédelmi törvényt a magyar Parlament 1999 nyarán alkotta meg a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetekről szóló 1999. évi LXXIV. törvényt. Ezzel a hazai jogtörténetben először született egységes, önálló jogszabály a civilizációs, illetve a természeti katasztrófák megelőzéséhez, továbbá az ilyen események bekövetkezésekor indokolt állami, kormányzati, önkormányzati tevékenységek szabályozására és összehangolására, a helyreállítás során az egyes szervezetek felelősségének és teendőinek meghatározására.

A katasztrófavédelmi törvény a tűzvédelemről szóló 1996. évi XXXI. törvény valamint a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvények mellett, azok összegzése, összefoglalása céljából készült.

A törvény és a végrehajtásáról rendelkező 179/1999. (XII.10.) Korm.rendelet, valamint a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek katasztrófavédelmi feladatairól szóló 48/1999.(XII.12.) BM rendelet, 2000. január elsején lépett hatályba.

A katasztrófák elleni védekezés Magyarországon a hivatkozott jogszabályok hatálybalépése óta a korábbinál összetettebb, de átláthatóbb- a felelősségi köröket jobban megfogalmazó és elhatároló - rendszerben valósult meg.⁹

Magyarországon először szabályozták törvényi szinten a kormány azon jogkörét, hogy katasztrófa sújtotta területté nyilváníthatja az ország egészét vagy annak egy részét.

⁸ Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság honlapja: Polgári Védelem története www.somogy.katasztrofavedelem.hu [2012.10.16]

⁹ Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság honlapja www.katasztrofavedelem.hu [2012.09.15]

Garanciális eleme a szabályozásnak, hogy a rendeleti úton bevezetett rendkívüli intézkedések csak veszélyhelyzetben alkalmazhatók, 15 napon túl csak az Országgyűlés felhatalmazása alapján érvényesíthetők.

A törvény minden állampolgár számára kötelezővé tette a katasztrófavédelemben való közreműködést, a személyes közreműködéstől, eszközök és ingatlanok rendelkezésre bocsátásáig. A kötelezettségek teljesítése alól csak kivételes esetben - saját vagy mások életének, testi ép-ségének, illetve egészségének közvetlen és súlyos veszélyeztetése esetén – mentesül.¹⁰

A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet a katasztrófavédelemről szóló törvény alapján jött létre és kezdte meg működését 2000. január elsejével a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: BM OKF) mint központi szerv. Az új, a belügyminiszter irányítása alatt álló szervezet a magyar polgári védelem és az állami tűzoltóság szerveiből integrálódott, tényleges összevonásukra országos és területi szinten került sor, helyi szinten azonban – egységes irányítás alatt - de továbbra is elkülönülten működtek.

Az új katasztrófavédelmi törvényben (2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról) és annak végrehajtási kormányrendeleteiben és miniszteri rendeleteiben meghatározott feladatok ellátására, azzal összhangban központi (BM OKF) valamint **területi és helyi szinten 2012. január elsejével új szervezeti struktúra és feladatrendszer alakult.**

Három pillérre épül: **iparbiztonság, polgári védelem és tűzvédelem.**

3.2.1. Iparbiztonsági feladatok

Az iparbiztonsági feladatok ellátására létrehozott országos iparbiztonsági főfelügyelőség valamint az általa szakmailag irányított megyei főfelügyelőségek tevékenysége négy fő szakterületre terjed ki.

Ezek: a veszélyes üzemek felügyelete, a veszélyes áruk szállításának ellenőrzése, a kritikus (létfontosságú) infrastruktúrák védelme, valamint a nukleárisbaleset-elhárítás.

A veszélyes üzemekkel kapcsolatos hatósági engedélyezési, felügyeleti, ellenőrzési feladatok és a területi szervek katasztrófavédelmi feladatai kiterjednek több, eddig nem szabályozott veszélyes tevékenységre, így a küszöbérték alatti üzemekre, a kiemelten kezelendő létesítményekre, veszélyes áru - (közúti, vasúti, vízi és légi) szállítás létesítményeire is, továbbá a kri-

¹⁰ Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság honlapja: Katasztrófavédelem története. www.somogy.katasztrofavedelem.hu [2012.10.02.]

tikus infrastruktúrák védelmével kapcsolatos feladatokra és a nukleárisbaleset-elhárítással összefüggő feladatokra.

A katasztrófavédelmi törvény 2012. április 15-én hatályba lépett módosítása szerint az eljáró hatóság a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 219/2011. (X. 20.) kormányrendelet alapján első fokon a hivatásos katasztrófavédelmi szervnek a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem és küszöbérték alatti üzem telephelye szerint illetékes *területi szerve*, az elsőfokú eljárás lefolytatására a hivatásos katasztrófavédelmi szervnek az üzemeltető székhelye szerint illetékes területi szerve jogosult. A fentiekén túl a törvény alapján létrejött az egységes iparbiztonsági hatósági koordinációs rendszer (supervisioni jogkör).

3.2.2. A katasztrófavédelem polgári védelmi feladatai

A katasztrófavédelem polgári védelmi feladatai fokozatosan alakultak ki a korabeli légoltalmi feladatokból, és a természeti vagy ember okozta katasztrófák megelőzését, és az azokkal szembeni védekezést szolgáló szervezeti, feladat- és intézkedési rendszerré alakultak át.

A rendszer működése abból indul ki, hogy az állampolgároknak joguk van a biztonságra, de annak megteremtésében maguknak is tevékenyen részt kell venniük.

Ezért a polgári védelmi tevékenység alapfeladata a lakosságvédelem, az életet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat veszélyeztető hatások elhárítása, az ennek érdekében szükséges szervezési és felkészítő munka, az ezt megalapozó tervezés.

A polgári védelem – a katasztrófavédelem szerves részeként - hozzájárul a közbiztonság hatékonyságának növeléséhez, az emberek életminőségének javításához, valamint a nemzetgazdaság biztonságosabb működéséhez.

Kiemelt feladat a települések valós veszélyeztetettségén alapuló kockázatértékelése és katasztrófavédelmi osztályba sorolása, a korrekt veszély-elhárítási tervezés.

A reagálás terén kiemelt feladat az önkéntes és köteles polgári védelmi szervezetek létrehozása, felszerelése és begyakoroltatása.

Fontos, hogy ezek az egységek a veszélyhelyzeti szintet el nem érő feladatokban is képesek legyenek részt venni, valamint, hogy az átlagember is vállaljon felelősséget saját biztonságáért, szükség esetén megfelelő aktivitást tanúsítson a kármegelőzés, elhárítás és helyreállítás során.

3.2.3. A katasztrófavédelem tűzvédelmi feladatai

A közbiztonság meghatározó, szerves részeként működő tűzvédelem célja, hogy a jogszabályok és szabványok segítségével a valós élet valós problémáira nyújtson megfelelő válaszokat. Feladata, hogy a *tűzvédelmi szabályok következetes betartatásával* és betartatásával védje az állampolgárokat, teremtsen meg a tüzek oltását célzó hatékony beavatkozás feltételeit, biztosítsa a beavatkozók biztonságát.

Ennek érdekében:

- a tűzoltói beavatkozások során gyors, hatékony, biztonságos munkavégzést
- a tűz megelőzés terén hatékony, ügyfélközpontú hatósági, szakhatósági, piacfelügyeleti, tájékoztatási tevékenységet,
- a tűzvizsgálati eljárásokban és a beavatkozások elemzése során minden részletre kiterjedő, a megelőzés és beavatkozás területén is hasznosítható következtetések levonására alkalmas eredményeket kívánnak elérni

A minél magasabb fokú tűzbiztonság megteremtése és megfelelő szinten tartása állampolgári cél. E cél megvalósításához az állampolgárok, együttműködő- és társszervek, gazdálkodó szervezetek, önkéntes szervezetek, valamint a különböző tűzoltó szervezetek (létesítményi, önkormányzati tűzoltóságok, tűzoltó egyesületek) összehangolt együttműködése szükséges.

3.2.4. A katasztrófavédelem jogszabályi háttere

A közbiztonság meghatározó, szerves részeként működő katasztrófavédelem – iparbiztonság, polgári védelem, tűzvédelem – tevékenységét az állam a jogszabályok és szabványok egymásra épülő rendszerével szabályozza.

A jogszabályi hierarchia csúcsán álló Alaptörvénytől, a törvények, kormányrendeletek, miniszeri rendeletek sokasága tartalmaz teljesen vagy részben e tevékenységre vonatkozó normatívát. A 7-es számú mellékletben a tevékenységi csoportokhoz kapcsolódó jelentősebb jogi normákat soroljuk fel, alapvetően példálózó jelleggel (az újjáépítéssel kapcsolatos, polgári védelemmel, tűzvédelemmel, veszélyes anyagok szállításával).

3.2.5. A katasztrófavédelem feladatai

A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság alapvető rendeltetése a magyar lakosság élet- és vagyonbiztonságának, a nemzetgazdaság és a kritikus infrastruktúra elemek biztonsá-

gos működésének védelme, amely kiemelkedően fontos közbiztonsági feladat. Ezért az OKF országos hatáskörű rendvédelmi szerv.

Fő feladata a katasztrófák hatósági megelőzése; a bekövetkező polgári veszélyhelyzetekben a mentés végrehajtása; a védekezés megszervezése és irányítása; a káros következmények felszámolása; a helyreállítás-újjaépítésmegvalósítása.

Rendeltetésének betöltése érdekében:

- Széleskörű iparbiztonsági, tűzvédelmi, polgári védelmi hatósági hatásköröket gyakorol: előír, engedélyez, tilt, korlátoz, ellenőriz és szankciókat alkalmaz. Veszélyhelyzetek megelőzése érdekében más hatóságok tevékenységét összehangolja.
- Országos, megyei, térségi és helyi hivatásos szervezetekkel, önkéntes és bevont kötelezett polgári védelmi szervekkel, jelentős eszközparkkal, kiépült logisztikai hát-térrel rendelkezik. Speciális eszközöket gyártó és javító, országos lefedettségű gazdasági társaságot működtet. Beruházás szervezést és ingatlangazdálkodást végez.
- Fontos hatásköröket gyakorol a magyarországi kritikus infrastruktúrák beazonosításában, felügyeletében, valamint a polgári veszélyhelyzeti tervezésben, a védelemigazgatásban, a nemzetgazdaság mozgósításában, az állami tartalékgazdálkodásban.
- Szabályozza, irányítja és teljes körűen felügyelet alatt tartja a tűzvédelmi rendszert, helyi készenléti hivatásos szervei végzik a tűzoltást, műszaki mentést, a lakosság védelmét, tájékoztatását és riasztását. Irányítja az önkormányzati, létesítményi tűzoltóságok, bevont önkéntes egyesületek részvételét a tűzoltásban, műszaki mentésben. Megyei bevetésirányítást végez.
- Széleskörű nemzetközi kapcsolatokat tart fenn kétoldalú szerződések alapján, képviseli Magyarországot az ENSZ OCHA, az EU, a NATO szakmai szervezeteiben, a nemzetközi tűzoltó szövetségben, a tűzoltó tisztek nemzetközi szervezetében.
- Fenntartja a területi kiképző bázisokat, a Katasztrófavédelmi Oktatási Központot, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Katasztrófavédelmi Intézetét, a Központi Zenekart, a Múzeumot, a Kutatóintézetet. Havi újságot, szakmai folyóiratot, kiadványokat, tananyagokat jelentet meg, tudományszervezést végez, sportegyesületet működtet.
- Modern távközlési, bevetés-irányítási, informatikai, valamint az egész országot lefedő, mérő-, érzékelő, lakosságriasztó-rendszereket tart fenn.

- Együttműködik a rendvédelmi szervekkel, a Honvédséggel, az önkormányzatokkal, a biztonságot szolgáló hatóságokkal.
- Kapcsolatot tart civil- és karitatív szervezetekkel, azok szövetségeivel, oktatási, tudományos intézményekkel, a magyar médiával.¹¹

3.2.6. A Katasztrófavédelem felépítése, szervezeti és irányítási rendszere

A katasztrófavédelem megvalósításában részt vevő hivatásos katasztrófavédelmi szerv:

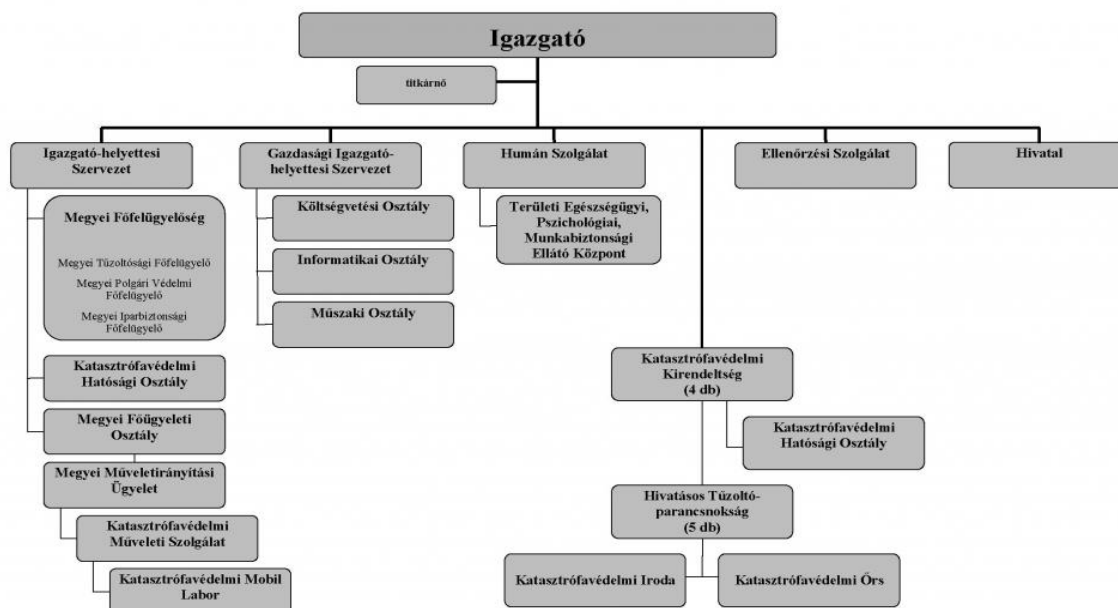
- a) az országos illetékességgel működő központi szerv - Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
- b) a megyei, fővárosi illetékességgel működő területi szervek - Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságok
- c) helyi szervek a katasztrófavédelmi kirendeltségek - Városi Katasztrófavédelmi Kirendeltség - és a hivatásos tűzoltóságok – Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság valamint Katasztrófavédelmi Őrsök.

4. A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szervezete, felépítése, munkája

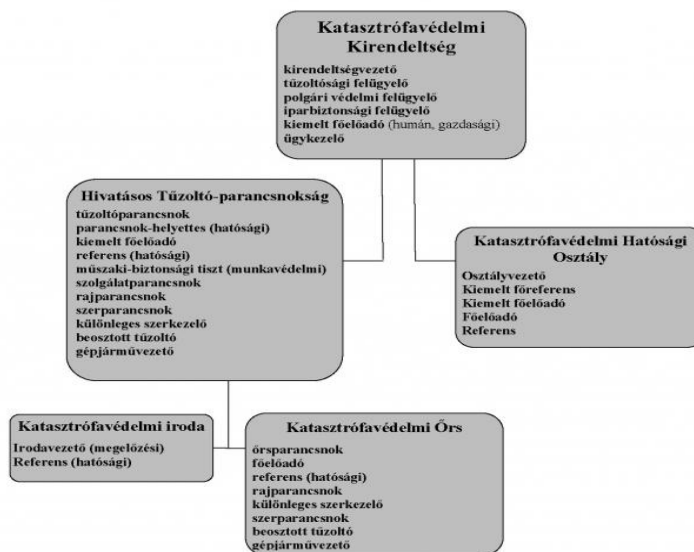
4.1. A SMKI szervezete, felépítése, munkája

¹¹ BM OKF honlap www.katasztrofavedelem.hu [2012.10.11]

1. ábra: A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és helyi szerveinek szervezeti felépítése

2. ábra: A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság helyi szerveinek szervezeti felépítése

4.1.1. A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szakmai szervezeti egységeinek feladatai:

4.1.1.2. Megyei Főfelügyelőség

Tűzoltósági Főfelügyelő, Polgári Védelmi Főfelügyelő, Iparbiztonsági Főfelügyelő

A Tűzoltósági Főfelügyelő meghatározza, szakmailag vezeti, ellenőrzi a közvetlen alárendeltségében lévő felügyelőség tevékenységét, a *Katasztrófavédelmi Műveleti Szolgálat (KMSZ) szakmai működését*. Koordinálja veszélyhelyzetek, katasztrófák esetén az Igazgatóságra háruló tűzoltási, műszaki mentési tevékenységekkel kapcsolatos feladatokat. Ellátja a hivatásos, az önkormányzati, valamint a létesítményi tűzoltóságok és tűzoltó egyesületek tűzoltási, műszaki mentési és katasztrófa-elhárítási tevékenységének szakmai felügyeletét, segíti a tűzoltó egyesületek munkáját. Szervezi a megyei tűzoltósporthoz és szakmai versenyekhez. Végzi a műszaki mentő bázisokkal kapcsolatos szakmai feladatok koordinálását, irányítja és ellenőrzi a helyi szervek tűzvizsgálati és a tűzvizsgálathoz kapcsolódó szakértői tevékenységét.

A Polgári Védelmi Főfelügyelő végzi a települések valós kockázati tényezőinek felmérésén alapuló katasztrófavédelmi osztályba sorolási feladatokat, polgári veszélyhelyzeti tervezési feladatokat, valamint a polgári védelmi feladatokkal kapcsolatos megelőzési, beavatkozási feladatokat. Koordinálja az elemi csapások, természeti eredetű veszélyek, ipari szerencsétlenség, civilizációs veszélyek és a kritikus infrastruktúrákkal kapcsolatos veszélyeztető hatásokra történő katasztrófavédelmi reagálást és annak felkészülési feladatait. Ellátja a lakosság riasztásával és veszélyhelyzeti tájékoztatásával kapcsolatos tervezési és szervezési feladatokat.

Területi szinten koordinálja a köteles polgári védelmi szervezetek megalakítását, felszerelését, kiképzését, köztük a SOMOGY mentőcsoporthoz felkészítését, tevékenységét.

Koordinálja a lakosság kitelepítésének, kimenekítésének, befogadásának, visszatelepítésének, szükségellátásának tervezését.

Megszervezi a lakosság és a közigazgatási vezetők katasztrófavédelmi felkészítését.

Ellátja a köznevelésben részt vevők katasztrófavédelmi felkészítésének célcsoportonkénti, helyi szintű felkészítések tervezésének, szervezésének és lebonyolításának szakmai felügyeletét. Speciális felkészítési feladatok körében tervezi, koordinálja, ellenőrzi a veszélyes ipari létesítmények környezetében élők katasztrófavédelmi felkészítését, ellátja a végrehajtás szakmai felügyeletét, valamint ellátja a honvédelmi típusú polgári védelmi felkészítésekkel kapcsolatos feladatokat.

Az Iparbiztonsági Főfelügyelő közreműködik a Kat. tv. IV. fejezete hatálya alá tartozó üzemek területén bekövetkezett veszélyes anyaggal kapcsolatos súlyos balesetekkel és üzemzavarokkal kapcsolatos vizsgálatokban. Végzi az egységes iparbiztonsági hatósági ellenőrzési

feladatokat, amelynek keretében irányítja és felügyeli a katasztrófavédelmi kirendeltségek által végzett társhatóságokkal és az önkormányzatokkal közös hatósági ellenőrzések előkészítését, lebonyolítását és az eredmények értékelését. Ellátja a Kat. tv. IV. fejezetének hatálya alá tartozó üzemek katasztrófavédelmi engedélyezésével, felügyeletével és ellenőrzésével kapcsolatos I. fokú hatósági feladatokat. Végzi a kritikus infrastruktúra vizsgálatával és védelmével kapcsolatos katasztrófavédelmi koordinációs feladatokat, ellátja az Igazgatóság folyamatos működésének biztosításához szükséges infrastruktúra elemek vizsgálatával kapcsolatos feladatait. Ellátja a rotációs kikapcsolási renddel, valamint az alapvető és létfontosságú fogyasztók kijelölési eljárásával kapcsolatos koordinációs és hatósági feladatokat, felügyeli és ellenőrzi a helyi szervek ez irányú tevékenységét és nyilvántartásait. Végzi a radiológiai tevékenységek engedélyezésével kapcsolatos szakhatósági feladatait, ellátja a külön jogszabályok által hatáskörébe utalt nukleáris biztonsággal kapcsolatos szakhatósági feladatokat. Végzi a veszélyes áru szállításának közúti, vízi, vasúti és telephelyi ellenőrzése során feltárt szabálytalanságok katasztrófavédelmi szankcionálásával kapcsolatos elsőfokú hatósági feladatokat. Végrehajtja, illetve szervezi a veszélyes áruk közúti, vasúti és vízi szállításával kapcsolatos telephelyi és közúti ellenőrzéseket, valamint részt vesz a társhatóságok által szervezett közös ellenőrzéseken.

4.1.3. A Hatósági Osztály

A tűzvizsgálati szakterület kivételével gyakorolja a tűzvédelmi szervi szakértői jogköröket, felügyeli és ellenőrzi a területi szervek megelőző katasztrófavédelmi, valamint hatósági, szakhatósági munkáját. Irányítja a kirendeltségek hatósági, szakhatósági és szakértői tevékenységét. Gyakorolja a jogszabályban meghatározott tűzvédelmi, katasztrófavédelmi szakhatósági jogköröket, a tűzvizsgálati hatósági jogkör kivételével gyakorolja a jogszabályban meghatározott I. és II. fokú tűzvédelmi, hatósági jogköröket. Ellátja a hivatásos állománycsoportúak tűzvédelmi szakértői tevékenység engedélyezésével összefüggő jogkörének feladatait, valamint a Somogy MKI hatáskörébe tartozó szakértői feladatokat. a jogszabályban foglalt tűzvédelmi szakvizsgálással kapcsolatosan hatósági (előírás alapján elektronikus) nyilvántartást vezet, hatósági ellenőrzést végez.

4.1.4. A Megyei Főügyelet

Az események kezelésére, a jelentési és meghatározott adatszolgáltatási rendszer működtetésére létrehozott műveletirányítási megyei hatáskörű 24 órás ügyeleti szolgálat. Ellátja az ön-

kormányzati és a létesítményi tűzoltóságok, valamint az önkéntes tűzoltó egyesületek ügyeleti tevékenységének szakmai irányítását és felügyeletét, biztosítja a jelentések megtételének rendjét és teljesíti jelentési kötelezettségeit. Ellátja a Megyei Védelmi Bizottság 24 órás ügyeleti feladatait, kapcsolatot tart a megyei társszervek ügyeleteivel. Kapcsolatot tart a Monitoring és Lakossági Riasztó Rendszer diszpécsterszolgálatával és végrehajtja riasztását.

4.1.5. Megyei Műveletirányítási Ügyelet

A Megyei Főügyelet közvetlen alárendeltségében működő Műveletirányítási Ügyelet (MŰVIR) az események kezelésére, a jelentési és meghatározott adatszolgáltatási rendszer működtetésére létrehozott műveletirányítási megyei hatáskörű 24 órás ügyeleti szolgálat. Feladata a megyei műveletirányítás által felügyelt területen bekövetkezett tüzesetekről és műszaki mentésekről, rendkívüli eseményekről érkezett bejelentések, jelzések értékelése, a szükséges további adatok bekérése és összegzése. Tűzoltó erők, eszközök riasztásának, esetleges átcsoportosításának biztosítása, a tüzesetekkel és műszaki mentésekkel kapcsolatos hírforgalom, valamint egyéb szolgálati hírkapcsolat biztosítása.

4.1.6. Katasztrófavédelmi Műveleti Szolgálat

A KMSZ területi hatáskörrel rendelkező folyamatos készenléti jellegű szolgálat, amely magasabb szintű káresemények irányítását segítő és végrehajtó tevékenységet folytat. A káresemények során a KMSZ elsődleges feladata a tűzoltás-vezetésre jogosult vezetők irányítással összefüggő önálló tevékenységének megfigyelése, szükség esetén a káreset irányításának átvétele, és annak irányítása. Feladata a tűzoltási, műszaki-mentési szituációs képzések, gyakorlatok szervezése, végrehajtásának ellenőrzése.

4.1.7. Katasztrófavédelmi Mobil Labor

A Katasztrófavédelmi Mobil Labor a veszélyes anyagok jelenlétével, kiszabadulásával, környezetbe kerülésével járó balesetek, katasztrófák esetén a speciális beavatkozási állomány. Feladata a mentesítési feladatok tervezése, megszervezése, közreműködés annak végrehajtásában. Veszélyes áru közúti (ADR), vasúti (RID), vízi (ADN) és légi (ICAO) szállításával kapcsolatos ellenőrzés végrehajtása, balesetek és rendkívüli események kivizsgálása. A felső és alsó küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek, valamint a küszöbérték alatti üzemek időszakos hatósági ellenőrzéseinek végzése, bekövetkező balesetek, üzemzavarok körülményeinek kivizsgálása.

4.1.8. Katasztrófavédelmi Kirendeltség

A KvK meghatározott ügyekben hatóságként, és szakhatóságként jár el. Ellátja az ÖTP, LTP, és ÖTE szakmai felügyeletét, ellenőrzését. *Szervezi a lakosság riasztásának, veszélyhelyzeti tájékoztatásának feladatait.* Közreműködik a katasztrófavédelmi besorolási eljárással kapcsolatos feladatok végrehajtásában. Közreműködik a lakosságriasztó rendszer végpontjaiban bekövetkezett változások nyilvántartásában. A KvK az operatív feladatok ellátásához a helyi védelmi bizottság elnökével együttműködve, folyamatosan vezetési pontot tart fenn.

4.1.9. A Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság

A működési területén végzi a tűzoltási, műszaki mentési valamint lakosságvédelmi feladatait, irányítja a működési területén lévő ÖTP, LTP és az együttműködési megállapodás alapján együttműködő ÖTE szakmai tevékenységét.

4.1.10. A Katasztrófavédelmi órs:

A működési területén végzi a tűzoltási, műszaki mentési valamint lakosságvédelmi feladatait.

4.1.11. A Katasztrófavédelmi iroda:

Ellátja a katasztrófavédelmi iroda működési területén jelentkező polgári védelmi feladatokat, amelyek megvalósulása érdekében folyamatos szakmai kapcsolatot tart fenn a polgári védelmi felügyelővel, polgármesterrel, a közbiztonsági referenssel.¹²

4.2. A megye potenciális veszélyei, példákkal kiegészítve

4.2.1. Természeti eredetű veszélyek

Hidrológiai:

- árvíz (Kapos áradása, 2010),
- belvíz,
- hirtelen áradás (Somogybabod, 2010).

¹² SMKI Szervezeti és Működési Szabályzat melléklete, 2012.

Geológiai:

- földrengés,
- földcsuszamlás (Ságvár, 2010).

Meteorológiai:

- szélviharok (2011. augusztus 19-én koraestig 33 esetben vonultak a megye tűzoltói, ebből 31 volt faeltávolítás, ahol útra, villanyvezetékre dőlt fákat távolítottak el, 42 településen volt áramszünet, ami 10682 fogyasztót érintett)
- aszály,
- hőség: az erős nappali felmelegedés és a csapadékmentes, száraz időjárás miatt a megye erdőterületein és környezetükben a Somogy Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága 2012 nyarán több hétre *tűzgyújtási tilalmat* rendelt el
2012. június 30-án 00.00 órától *harmadfokú hőségriadó* 2012. július 9. 24.00 óráig
(Ezek a napokon a napi átlaghőmérséklet meghaladhatja a 27 fokot)
- rendkívüli hideg meggyeszte (2012 február,) Események: egyedül élők ellenőrzése (33 település 167 fő,) várandós anyák számának felmérése, 33 településen 96 szükség melegedőhely kijelölés, 2 helyszínen hólánc használat elrendelése. Műszaki mentés – 92 elakadt jármű, 5 fő könnyű sérült
- nagy havazás,
- jegesedés,
- villámlás,
- felhőszakadás,
- tornádó

4.2.2. Civilizációs eredetű veszélyek

- nukleáris baleset,
- vegyi baleset,
- veszélyes anyag előállítása,
- veszélyes anyag szállítása (2011. szeptember 02-án Igal külterületén egy Iveco tehergépkocsi 2 köbméter lúgot, 1 köbméter sósavat, 200 liter hidrogén-peroxid 33%-os vizes oldatát és 24 darab 20 literes ballonban hypót szállított. A káreset során 3 darab 50 literes hidrogén-peroxidos hordó megsérült, amelyből vékony sugárban szivárogott a veszélyes anyag)

- közlekedési balesetek (2011. december 18-án Kéthely külterületére riasztották a tűzoltókat, ahol összeütközött két személygépkocsi. A baleset során sérült 8 fő közül négyen beszorultak az autóba, őket a tűzoltók feszítő-vágó segítségével emelték ki)
- járványok,
- migráció,
- terrorizmus.

4.2.3. Tűzesetek

- tűz [Kadarkút - Vótapusztai szociális otthon tűzeset 2012. 02. 13. Kimenekített: 44 fő, sérülés nem volt, szociális otthoni elhelyezése 37 főnek. Komplex feladatellátás (mentés, tűzoltás, elhelyezés)]
- erdőtüz,
- épülettűz (panel).

4.2.4. Tömegrendezvények

- Discok, szórakozóhelyek ellenőrzése – közös hatósági fellépés
- Kiemelt szabadtéri programok (Balatonsound, Pannon Fesztivál, Balaton Átúszás)
- Sportrendezvények biztonsága

4.2.5. Biológiai veszélyek

- ízeltlábúak,
- szúnyoginvázió
- madárinfluenza¹³

(lásd: 6. sz. melléklet)

¹³ Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Beszámolója 2011.

5. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

„A nemzet felemelkedésének zálogaként a magyar oktatásügy nemes hagyományait a jelen kor elvárásaival és a jövő lehetőségeivel ötvözve, a felnövekvő nemzedékek hazafias nevelése és minőségi oktatása érdekében az Alaptörvényben foglalt művelődéshez való jog, a nemzetiségek anyanyelvi oktatáshoz való jogának megvalósítása, a köznevelés résztvevői kötelességeinek és jogainak meghatározása, továbbá korszerű tudást biztosító köznevelési rendszer irányítása és működtetése céljából az Országgyűlés a következő törvényt alkotja.”¹⁴

A nemzeti köznevelésről szóló törvényben megfogalmazásra került a köznevelésben résztvevők számára biztosított jogokon kívül a kötelezettségek vállalásának szükségessége. Ez alapvető szemléletváltást jelent a köznevelés szereplőinek jogviszonyában. A kötelességek meghatározása az alapja a társadalmi felelősségvállalásnak, amely megnyilvánul már általános iskolás korban is az öngondoskodásban, az ismeretszerzésben, középiskolás korban pedig a katasztrófavédelmi közösségi szolgálatban.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló miniszteri rendeletben az egyik újdonság, hogy azoknak a középiskolásoknak, akik 2016. január 1-je után érettségiznek, ötven órányi közösségi szolgálatot kell teljesíteniük. Közösségi szolgálatnak az a munka számít, amelynek során a diák a saját helyi közössége javát szolgáló, anyagi érdektől független tevékenységet folytat szervezett keretek között. Ilyennek számít a katasztrófavédelmi, egészségügyi, szociális és jótékonyági, oktatási, kulturális és közösségi, környezet- és természetvédelmi, óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, tanulókkal, az idős emberekkel közös sport- és szabadidős területen folytatható tevékenység.

A katasztrófavédelem kiemelt célja a gyermekek és fiatalok katasztrófavédelmi felkészítése, amelynek érdekében országszerte lehetőséget biztosít a középiskolás diákok számára, hogy közösségi szolgálati kötelezettségüket a katasztrófavédelem szerveinél, megyei igazgatóságokon, kirendeltségeken, tűzoltó-parancsnokságokon teljesítsék. Ennek során megismerhetik a szervezet feladatrendszerét, kialakul bennük a biztonság, a katasztrófák megelőzése és a katasztrófák elleni védekezés melletti elkötelezettség és felelősségérzet, és későbbi életük folyamán nagy valószínűséggel többet tesznek majd saját és környezetük biztonságáért.

¹⁴ 2011. évi CXC. törvény

Mindezt a katasztrófavédelem úgy kívánja elérni, hogy a közösségi szolgálatra hozzá jelentkező fiatalokat bevonja a szervezet mindennapi tevékenységébe, részt vehetnek a szervezet napi működésében, így maguk is átélhetik, miben áll a katasztrófák elleni védekezés. Közreműködhetnek a megelőzési, felkészülési feladatokban, például iskolai tűzriadók megszervezésében, felvilágosító tevékenységben, de a tanulók kiterjedt káresemények során részt vehetnek a beavatkozások háttértámogatásában is.

A katasztrófavédelmi közösségi szolgálat keretében a diákok bekapcsolódhatnak a tűzmelegítés és a tűzvédelem, a polgári védelem, illetve az iparbiztonság szakterületének munkájába, közreműködhetnek például iskolájuk tűzriadó tervének kidolgozásában, a terv gyakoroltatásának előkészítésében és végrehajtásában, az intézmény tűzvédelmi rendszerének ellenőrzésében, tűztoltóversenyek előkészítésében, szervezésében és lebonyolításában, de akár az őket fogadó tűztoltólaktanya karbantartási tevékenységeiben is. Aki a polgári védelem területével kíván alaposabban megismerkedni, az részt vehet katasztrófakockázati helyszínek bejárásában, polgári védelmi gyakorlatok előkészítésében és végrehajtásában, ifjúsági versenyek előkészítésében és lebonyolításában, vagy éppen a polgári védelmi tervezéshez szükséges adatbázisok készítésében, vagy a lakosságfelkészítésben. Az iparbiztonság iránt érdeklődő diák a veszélyesáru-szállítást nyomon követő rendszerek karbantartásában és alkalmazásában, illetve veszélyes üzemek bejárásán vehet részt, de tevékeny szerepet kaphat a katasztrófavédelmi művelési labor járműveinek napi karbantartásában, üzemszerű működtetésében is.

Azok a középiskolások, akik a közösségi szolgálat egészét, tehát mind az ötven órát a katasztrófavédelemnél kívánják teljesíteni, mindhárom szakterület munkájába betekintést nyernek.¹⁵

5.1. Az új Nemzeti Alaptantervben szereplő katasztrófavédelmi ismeretek oktatása

Az 2012-es Nemzeti Alaptantervben a Köznevelés feladata és értékei bekezdésben, a nevelési célok között szerepel a nemzeti öntudatra és a hazafias gondolkodásra való nevelés, a veszélyhelyzetekre való komplex nevelés.

A nemzeti öntudatra és hazafias gondolkodásra való nevelés célja és feladata:

„A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségeket, tudósokat, feltalálók, művészeket, írókat, költőket, sportolók

¹⁵ BM OKF – Községi szolgálat a katasztrófavédelemnél www.katasztrofavedelem.hu[2012.10.09g]

*munkásságát. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.*¹⁶

A téma fontosságát jelzi, hogy a 2012-es Nemzeti Alaptanterven önálló műveltségi területként jelenik meg az Életvitel és gyakorlat.

Műveltségi területek	1–4.	5–6.	7–8.	9–10.	11–12.*
Magyar nyelv és irodalom	27-40	15-22	10-15	10-15	10
Idegen nyelvek	2-6	10-18	10-15	12-20	13
Matematika	13-20	13-18	10-15	10-15	10
Ember és társadalom	4-8	6-10	10-15	8-15	10
Ember és természet	4-8	6-10	15-20	15-20	10
Földünk – környezetünk	–	2-4	4-8	5-8	–
Művészetek	14-20	10-16	8-15	8-15	6
Informatika	2-5	4-8	4-8	4-8	4
Életvitel és gyakorlat	4-8	4-10	4-10	4-8	–
Testnevelés és sport	20-25	20-25	15-20	14-20	15

* Csak a minimális százalékos arány.

***1-es számú táblázat: Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányaira,
NAT 2012. II.2.2.***

5.2. A Nemzeti Alaptantervben szereplő új műveltségterület az Életvitel és gyakorlat

¹⁶ Nemzeti Alaptanterv 2012. p.3.

Az életvitel és gyakorlat műveltségterület alapelvei, céljai: A műveltségterület a társadalmi környezet megismerésére, elsősorban a mindennapi életvezetéshez szükséges gyakorlati tudás megszerzésére nyújt lehetőséget, mellyel hozzájárul a természettudományos és technikai kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia kialakításához. Megerősíti a tanulókat az egészség- és környezettudatos életvitel folytatására. Az Életvitel és gyakorlat műveltség főbb témakörei; a családi életre való felkészítés, a háztartási ismeretek, az egészségfejlesztés, valamint a közlekedési és műszaki kultúra.

A műveltségterület célja a gyakorlati tevékenységekhez szükséges készségek és képességek fejlesztése, a szakszerű eszközhasználat elsajátítása, az alapvető technológiai folyamatok megismerése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása. Az ismerkedés a mindennapok tárgyi környezetével segíti a felelős, környezettudatos beállítottság és a kritikus fogyasztói magatartás kialakítását.

A tanulók későbbi pályaválasztását már megelőzi a tevékenységek, szakmák és életpályák bemutatása. A munkavégzés során felmerülő problémák megoldásában és a nehézségek leküzdésében a már megszerzett jártasságok segítik őket, hogy megállják a helyüket a munka világában. A műveltségterület kapcsolatot teremt az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között, mivel életszerű feladatokkal és eljárásokkal dolgozik.¹⁷

Az életvitel és gyakorlat műveltségterületen belül szerepel a katasztrófavédelmi ismeretek oktatása, elsajátítása. Ezen műveltségterületen belül taglalják még az önkéntes munka, közösségi szolgálat szerepét. A köznevelésben dolgozóknak törekedniük kell a veszélyhelyzetekre való komplex módon történő nevelésre, melynek érdekében ismerniük kell az eredményes pedagógia feltételeit.

A pedagógia tevékenység e területen akkor tekinthető igazán eredményesnek, ha

- a legtágabb értelemben készíti fel a tanulókat az életre;
- a tudás értékes formáit viszi a tanulókhoz;
- felismeri a korábban megszerzett tapasztalatok és az előzetes tanulás fontosságát;
- a tanulás fokozatosan építkező jellegére épül;
- az eredményes pedagógiának olyan értékelésre van szüksége, amely összhangban van a tanulóval;
- segíti a tanuló aktív elkötelezettségét;

¹⁷ Nemzeti Alaptanterv II.3.9. Életvitel és gyakorlat

- egyaránt támogatja az egyéni és a társas folyamatok, valamint kimeneteket;
- támogatja az informális tanulást is;
- szükségessé teszi azoknak a tanulását is, aki mások tanulásának a megszervezésért felelnek;
- az eredményes pedagógiának olyan politikai környezetre (policy framework) van szüksége, amely a tanulást helyezi a középpontba.¹⁸

A húszadik században került sor egy paradigmaváltásra, melynek következtében Magyarországon is megkezdődött az iskolában megszerezhető tudás minőségének vizsgálata. Az eredmények azt jelezték, hogy elkülönül az iskolai és a hétköznapi tudás, a tanulók számos tévképzetet a jelenleg elfogadott tudományos nézetekkel össze nem egyeztethető fogalmazat, elképzeléseket hordoznak, továbbá az iskolában szerzett tudást csak korlátozott mértékben tudják használni a hétköznapi jelenségek magyarázatában.¹⁹

Előtérbe került a gyermeki gondolkodás fejlődésének a vizsgálata, az alkalmazható fogalmi tudás fontosságának felismerésével.²⁰

A nemzetek közti vizsgálatok eredményei is mutatják, hogy a magyar diákok nincsenek felkészülve tudásuk gyakorlati alkalmazására.²¹

A gyermekek életkori sajátosságából adódóan nem rendelkeznek veszélytudattal. A családi környezet védőhálójában növekedő gyermeknek nincs lehetősége a mindennapok veszélyeit megtapasztalni. A szülő autóval hozza, viszi óvodáskortól kezdve gyermekét, emiatt kiskorban kimarad az idegenekkel való találkozás veszélye, a közlekedésben rejlő potenciális veszélyek megismerése, később az autósiskolák különböző akciói szinte csábítják a 16-17 éves korosztályt a jogosítvány mielőbbi megszerzésére. Míg 20-25 évvel ezelőtt a hazai gépark állapotából adódóan a közlekedés tempója számottevően lassúbb volt, ma a külföldi típusok, amelyek teljesítményét „felturbózással” tovább növelik közvetlen életveszélyt hordoznak magukban. Az úgynevezett „diszkóbalesetek” áldozatai a diszkókból hazatartó a fény és hangeffektusok hatása alatt álló - amihez nem egyszer italfogyasztás és bódító szerek használata társul – fiatal nem tudja felmérni sem az utakban, sem a sebességben rejlő veszélyt.

¹⁸ Balázs Éva - Einhorn Ágnes - Fisher Márta – Györi János - Halász Gábor - Havas Attila - Kovács István Vilmos - Lukács Judit - Szabó Márta - Wolfné Borsi Julianna: Javaslat a nemzeti oktatási innovációs rendszer fejlesztésének a stratégiájára, Oktatáskutató és Fejlesztő intézet, Budapest, 2011, p. 116.

¹⁹ Csapó Benő: Méréseken az iskola, NTK, 2012. p. 162.

²⁰ uo. p. 163.

²¹ uo. 181. oldal

A felelősségteljes magatartás tudatosítása minden személy állampolgári kötelessége, amelynek elmulasztása, például segítségnyújtás elmulasztása a büntetőjog által is szankcionált.²²

Természetesen a felelősségtudat kialakítását már gyermekkorban meg kell kezdeni, melynek egyik legfontosabb állomása az általános iskola. Felelősség magamért, cselekedetimért és másokért.

A 2012-es új NAT tervezetben megfogalmazott Életvitel és gyakorlat műveltség terület gyakorlati kivitelezéséhez nyújt segítséget a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatója által kiadott 68/2011. számú intézkedés, a Gyermekek- és ifjúságfelkészítésről szóló 3x3-as Akcióterv végrehajtásával kapcsolatos feladatokról címmel.

6. A Katasztrófavédelem válasza az új Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakra, a BM OKF által kidolgozott 3x3-as akcióterv, a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a lakossággal, az ifjúsággal folytatott párbeszéde, felvilágosítása

A katasztrófavédelmi ismeretek közoktatásban történő megjelenése több évtizedes múltat tekint vissza. A katasztrófavédelem előd szervezete, a BM Tűzoltóság Országos Parancsnoksága (továbbiakban: BM TOP) által készített oktatási anyagokból *(lásd: 2. számú melléklet)*, rajzfilmekből sok száz gyermek tanulhatta meg a tűzvédelem alapjait.

A hagyományokra és az új komplex ismeretanyagokra építve alkotta meg a katasztrófavédelem 3x3-as akciótervét, melynek mellékletét képezi a BM OKF által készített tanterv javaslat, amely részletesen taglalja, lebontva már az óvodás kortól, középiskolás korig a katasztrófavédelmi alapismeretek oktatását.

6.1. BM OKF 3x3-as Akcióterve

A Katasztrófavédelem 2011. június 23-án meghirdetette a Gyermekek- és ifjúságfelkészítésről szóló 3x3-as Akciótervet (a továbbiakban: Akcióterv). *(lásd: 1. sz. melléklet)*

Az Akcióterv legfőbb célja: a társadalom lehető legszélesebb körének legyen biztosítva a lehetőség arra, hogy a lakosság a közvetlen környezetében jellemző, helyi veszélyekkel és az azokra adandó válaszokkal (magatartási formákkal) megismerkedjen, a katasztrófavédelmi

²² 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

szervekkel személyes kapcsolatot alakítson ki, mely alapján a megelőzés és a biztonság a mindennapi élet szerves részévé válik.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság az Akcióterv végrehajtására országos tervet készített, és utasította a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságokat - a helyi speciális viszonyok figyelembevételével - dolgozza ki a megyei intézkedési tervet, a területén működő közoktatási intézményekben a katasztrófavédelmi ismeretek oktatásának bevezetéséről.

Az intézkedéshez mellékelve található egy tanterv-minta *(lásd: 2. sz. melléklet)*, ami iránymutatásként szolgál a pedagógusokkal történő kapcsolatfelvételhez, annak érdekében, hogy a hatályos Nemzeti Alaptanterv szerinti tanmeneteken alapuló oktatásba fokozatosan beépítésre kerüljenek a katasztrófavédelmi ismeretek. A katasztrófavédelmi szakemberek által elkészített tanterv-minta rugalmasan, a helyi sajátosságok és lehetőségek, valamint a települési veszélyeztetettségi kategóriák figyelembevételével alkalmazható. Az együttműködést vállaló közoktatási intézmények javaslatai alapján módosításokra, kiegészítésekre van lehetőség.

A kijelölt megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok a kiválasztott és előre egyeztetett közoktatási intézmény (óvoda, általános- és középiskola) illetékes pedagógusainak bevonásával elkészítették a mellékletben található javasolt tanterv-minta segítségével a 2011/2012. tanévre vonatkozó katasztrófavédelmi felkészítés tervét. Ezután megszervezték az intézményekben a katasztrófavédelmi felkészítéseket, az alapismeretek átadását, melynek végrehajtásáról a megyei igazgatóságok jelentést tettek a Főigazgatóság részére.

6.1.1. Katasztrófavédelmi ismeretek az óvodában

A célcsoport az óvodai nevelés szakaszában lévő 4-7 éves gyermekek, akik számára havi egy alkalommal katasztrófavédelmi ismeretek néven tartanánk foglalkozást. Nagyon fontos, hogy a foglalkozások az adott helyzetet, korcsoportot figyelembe véve aktuálisak legyenek. Az aktualitás kapcsolódhat:

- 1) évszakhoz: a nyári fürdőzés veszélyei, a napsugárzás káros hatásai, a téli közlekedés veszélyei.
- 2) az ünnepköröket körüljárva: az adventi koszorú biztonságos elkészítése, tárolása, Minden-szentek gyertyahasználata, a karácsonyfa csillagszórója, a születésnapok tűzijátéka, elektromos játékok, valamint az áramütés veszélyei.

3) a háztartásban leselkedő veszélyekre történő figyelmeztetés: a gyufahasználat veszélyei, lakások veszélyes berendezései: kályha, gáztűzhely, gázbojler.

4) a járványveszély: megelőzéssel kapcsolatos óvodai és otthoni magatartási szabályok: kézmosás, zsebkendő használata.

Látványos szemléltetőeszközök segítségével, tapasztalás útján, rövid rajzfilmek segítségével már ebben a korban megismertetjük a gyermekekkel a segítségnyújtás protokollját, hogy miről ismerhetők fel a segítségnyújtók, mentők, tűzoltók, rendőrök ruházata, a megkülönböztető jelzéssel ellátott gépjárművek.

Az ismeretek elsajátítását szemléltető eszközökkel, képekkel, kis kártyákkal, a segítségnyújtókkal történő személyes találkozással, a tűzoltóságon tett látogatással, tanulmányi sétával, a látottakról színes rajzok készítésével, az eseményekhez kapcsolódó mondókák, versek, mesék elsajátításával valósítanánk meg.

6.1.2. Katasztrófavédelmi ismeretek az alsó tagozaton

Az ismeretek elsajátítása több tantárgy tananyagába integrálva valósíthatók meg. Az érintett kompetencia területek: természettudományos kompetencia, anyanyelvi kompetencia, szociális kompetencia, vállalkozói kompetencia. A tananyag feldolgozására anyanyelv, környezetismeret, technika, rajz, valamint testnevelés órákon történhetne, amennyiben a szigorú tantárgyi rendszerben gondolkodunk.

1. osztály: javasolt tantárgyi integráció:

1. anyanyelv: olvasmányok segítségével, drámapedagógiával a veszélyhelyzet jelzésének, segítségkérésre alkalmas szavak kifejezések elsajátítása,
2. környezetismeret: az évszakokra jellemző veszélyek megkülönböztetése hőség, napfény ártalmai, szél, villámlás, fagy, hóihar, jég, árvíz,
3. technika: otthonunk veszélyei, konyhai eszközök, (vág, szúr, éget, gőzöl) melegítő eszközök (tűzhely, hőszugárzó)
4. testnevelés: a menekülési útvonalak megismerése, a sorakozó, a gyorsaság, fegyelmettség fontossága.

A tananyag gyakorlati feldolgozása két félévben környezetismeret órán történne, amely során a katasztrófavédelem szakembere bemutatná az iskolai tűzoltó felszereléseket, védőfelszereléseket, segélyhívás és a tűzriadó terv gyakorlása is a tananyag része lenne.

2. osztály: javasolt tantárgyi integráció:

1. környezetismeret: kísérletek segítségével megismerik a vízzel kapcsolatos veszélyek típusait, veszélyes anyagokat megtanulják felismerni, elsajátítják a környezettudatos magatartást, életformát.
2. anyanyelv: megismerkednek a katasztrófavédelem helyi szerveivel, megtanulják elérhetőségüket, kirándulást tesznek a helyszínen.
3. írás, rajz: katasztrófavédelmi témákról írnak és rajzokon ábrázolják a problémákat, folyamatosan ismerik meg a hulladékgyűjtés szabályait

A környezetismeret órán az első félévben a nyári élmények táborozási tapasztalatok, ezek veszélyeinek áttekintése álló és folyóvizek veszélyei a fürdőzés során. A második félévben a környezettanulmány órán tett tanulmányi kirándulás keretében áradás és belvíz közti különbségek és a védekezés bemutatása. Kirándulás során történhet a téli vizek korcsolyázás veszélyeinek ismertetése, valamint a környezetszennyezés látható jeleire való figyelemfelhívás. Minden évben látogatást tesznek a tűzoltóságon, ahol a szakemberek személyes tapasztalatait megismerik, és kipróbálhatják a védőfelszereléseket és a szakemberek használatukat is bemutatják.

Jó gyakorlat alakult ki Somogy Megyében ahol már hagyománya van a Megyei Igazgatóság által kiírt rajzpályázatnak Mit jelent nekem a katasztrófa? címmel.

3. osztály: javasolt tantárgyi integráció:

1. környezetismeret: megismerik a más sérült, vagy ha ön maga sérült tanúsítandó magatartásformákat, felismerés szintjén megismerkednek képek és filmek segítségével a természeti katasztrófákkal.
2. olvasás: elsajátítják az alapvető tájékozódást a képes térképek alapján,
3. írás: megtanulják felismerni és megkülönböztetni a hulladékokat, és a szelektív hulladékgyűjtés jelképeit.
4. nyelvtan: nagy hangsúlyt fektetnek a kulturált, igényes beszédre, a segélykérés szóbeli formáit elsajátítják, valamint szóban értelmezik a képeket és táblázatokat, véleményüket megfogalmazzák.

5. informatika: megfigyelések végeznek interneten, tapasztalatokat rögzítik számítógépen, megismerik a rádióforgalmazást, híradóközpont működését.

A gyakorlati tananyag környezetismeret órán történő feldolgozása, interaktív módszerrel történik, a tevékenységben a gyerekek is bekapcsolódnak szakemberek irányításával: sérülések bemutatása játék közben, elsősegélynyújtás alapgyakorlatai, valamint a segélyhívás gyakorlása.

A tűz szerepe, hasznossága és károsító erejének megtapasztalása. Tűzjelzés: mikor, hogyan kell jelezni. Mi a különbség a téves riasztás és szándékos megtévesztő jelzés között, a felelőtlen riasztás következményei.

2012. decemberében az informatika szerepét felismerve a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Online játékot indított „Ki tud többet a katasztrófavédelemről?” A kérdések három munkanaponként jelennek meg a SMKI honlapján, a helyes megfejtők között három db. - a téli időjárás, a fűtési szezon egyik legnagyobb veszélyforrásának felismerését szolgáló – szénmonoxid jelzőkészüléket sorsolnak ki.

4. osztály: javasolt tantárgyi integráció:

1. környezetismeret: a szabadban történő tűzgyújtás veszélyeinek megismerése, ipari balesetek megtekintése képeken, valamint felismerése.
2. olvasás: információ-gyűjtés a katasztrófavédelem témakörében az életkori sajátosságoknak megfelelő könyvekből,
3. fogalmazás: pontos szabatos információ átadás leírása, gyakorlása.
4. osztályfőnöki: katasztrófavédelmi ifjúsági verseny bemutatása, utánpótlás nevelés
5. informatika: információgyűjtés digitális adathordozókból, eligazodás az információk sokaságában.

A környezetismeret órán történik ismételten a gyakorlati tananyag feldolgozása az első és a második félévben történik, ahol elsajátítják a gyermekek az életkori sajátosságuknak megfelelő magatartásformát, a riasztás módjait, jelzéseit, kitelepítés, menekítés okait, célját, folyamatát.

6.1.3. A katasztrófavédelmi ismeretek bemutatása anyanyelvi órán a Gyakorló Iskolában interaktív módszerekkel második osztályban

A katasztrófavédelem tanítási folyamatban való megjelenésének szükségességét személyes tanítási tapasztalatom is bizonyítja. 2012. március 21-én a városomban található Gyakorló Iskolában második osztályos gyermekek részére anyanyelv órán a foglalkozások tanításának témakörében a tűzoltók hivatását mutattam be. A foglalkozás keretében bemutattam, a tűzoltást, mint hivatást, a bekerülés feltételét, az eskütétel fontosságát, tapasztalatom az volt, hogy a másodikos tanulók közül kevesen tudták, hogy az eskütételkor mi a helyes viselkedésmód. Ennek megismerése az órán megtörtént, melyet kooperatív technikával sajátítottak el.

Szintén megtanulták a veszélyhelyzet esetén történő riasztás módját, melyet szituációs gyakorlat keretében

maguk végeztek, a megadott információk alapján, feltételezve egy valódi tüzesetet, kellett tűzbejelentést tenniük telefonon. Tárcsázni a 105-ös hívószámot,

elmondani, hogy tűz ütött ki a kaposvári Gyakorló Iskola 108-as termében,

bennrekedt 20 fő, sérült nincs, a tűz veszélyezteti az iskola többi részét, a bejelentő nevének és telefonszámának megadása. Felhívtam a figyelmet a téves riasztás és szándékos megtévesztés közti különbségre, és ennek nagyon súlyos következményeire. *(az órai tevékenység fényképeken, lásd: 8. melléklet)*

6.2. Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a lakossággal, az ifjúsággal folytatott párbeszéde, felvilágosítása

6.2.1. Veszélyhelyzeti kommunikáció

A veszélyhelyzeti kommunikáció irányának meghatározásával, a célcsoportok megfelelő tájékoztatására törekedett a somogyi katasztrófavédelem. Erre a résztvevőket folyamatosan képezték (ügyeletes, bevetés irányító), és napi szintű eligazítását alkalmazták (reggeli eligazítás).

A kommunikációs munkában a korábbi évek tapasztalatai alapján továbbfejlesztették az Internet alapú kommunikációt, az igazgatóság honlapját az interaktív képzés és a szaktájékoztatás irányába mozdították el. A kommunikáció módszereként a szervezetet feladathelyzetben, aktív, problémamegoldóként való bemutatására helyezték a hangsúlyt, valamint hogy a katasztrófavédelmi feladatokat a társadalom széles körében tudatosítsák. PR munkájuk eredménye, hogy a sajtó képviselői rendszeresen figyelik honlapjukat, gyakran veszik át onnan az információkat, tudósításokat, fényképeket.

6.2.2. A lakosság tájékoztatása, felkészítése

A balatoni üdülési szezonra – kiemelten a tömegrendezvények biztonságának növelésére – folytatta az igazgatóság a Biztonságos Balaton projektet, valamint tájékoztató anyagot készítettek a helyi lakosságfelkészítéshez. A vízen tartózkodás és a viharjelzés szabályainak tudatosítására, kiadványokat készítettek idegen nyelven, valamint megszervezték, hogy a strandon táblák jelezzék a legfontosabb tudnivalókat e témában. *(lásd: 4. sz. melléklet)*

A lakosságfelkészítés gerincét a 3x3-as akcióterv képezte. A 3 x 3 akcióterv végrehajtásába az igazgatóság bevonta a katasztrófavédelmi kirendeltségeket, a hivatásos és az önkormányzati tűzoltóságokat. A rájuk vonatkozó szakmai felkészítést követő feladatszabás után, rendszeres beszámoltatás útján követték nyomon tevékenységüket.

Somogyban hosszú évek óta működik a „Nyitott szertár” program, amelynek keretében igény szerint részt vesznek kiállításokon, falu- és iskolai nyílt napokon, de az óvodai, iskolai csoportokat is – előzetes bejelentés alapján – fogadják a tűzoltóságokon.

„Történelemóra a légópincében” elnevezéssel polgári védelmi kiállítás működik egész évben folyamatosan Kaposváron, amely szintén előzetes bejelentés alapján tekinthető meg. Az elmúlt időszakban évente 300-400 fő tanuló, tekintette meg a kiállítást.

Fonyódligeten a Somogy Megyei Gyermek és Ifjúsági Táborban általános és középiskolai tanulók részére a nyári üdültetési szezonban 1-1 napos elméleti és gyakorlati katasztrófavédelmi felkészítést tartottak a tűzoltóság, polgári védelem eszköztárát felvonultatva.

Önkéntes lakosságfelkészítők képzése is több éve folyik a megyében. 2011. évben 15 személy (Siófok 3 fő, Kaposvár 9 fő, Marcali 3 fő) kapott tanúsítványt az elvégzett tanfolyam igazolásaként. Ők a településükön a polgármestereket segítik a lakossági tájékoztató feladatuk ellátásában. 2012-től a katasztrófavédelmi törvény módosítása vezette be a közbiztonsági referensek intézményét. Somogyban 46 fő felkészített referens feladata többek között a lakosság felkészítése, tájékoztatása a katasztrófaesemények megelőzésével, felszámolásával kapcsolatos feladatokról.

A tanulóifjúság katasztrófavédelmi felkészítése 27 óvodában, 19 iskolában csak tanórai keretben, 5 iskolában tanórai és tanórán kívüli keretben történik. Csak tanórán kívüli keretben, pedig 36 általános és szakközépiskolában szerveznek foglalkozásokat. A tanórai keretben való oktatás tantárgyakhoz kapcsolódóan történik. (osztályfőnöki óra, technika, fizika, stb.).

A meghirdetett katasztrófavédelmi ifjúsági versenyre 2011-ben 17 általános és 12 középiskola csapata nevezett. A megyei versenyen 4 általános és 4 középiskola vett részt.²³

(lásd: 5. számú melléklet)

7. Összegzés, további lehetőségek a közoktatás és a katasztrófavédelem kapcsolatainak hatékonyabbá tételére

A társadalom és a jogalkotók felismerték annak szükségességét, hogy a katasztrófahelyzetekre való felkészülés, illetve azok felismerése nem csak a felnőttkor privilégiuma, miután idő- és helyi korlátok nélkül bárhol előfordulhatnak katasztrófahelyzetek. A felgyorsult élethelyzetek velejárója a veszélyforrások számának és súlyosságának növekedése, az ezekre adott helyes magatartási formák elsajátítását már gyermekkorban és szervezeten a közoktatási rendszeren belül kell biztosítani, ehhez szükséges a pedagógusok ilyen irányú szakképzése. Annak érdekében, hogy eleget tudjanak tenni a Szent-Györgyi Albert által megfogalmazott célkitűzésnek „iskoláink első és fő feladata, hogy a hazának embereket neveljen, derék tetterős embereket.” ami a mai kor iskolájával szemben is fennálló követelmény és napjainkban sem vesztett semmit az aktualitásából.

²³ Dr. Horváth Jenő t.é. zds. SMKI igazgatóval folytatott interjú alapján

A Nemzeti Alaptantervben szereplő új műveltségterület – Életvitel és gyakorlat – lehetőséget ad integrálni a katasztrófavédelmi ismeretek oktatását a köznevelés rendszerébe. Lehetőség nyílik az ifjúságnak betekinteni a katasztrófavédelem rendszerébe, közösségi szolgálat keretében. Ezzel az új műveltségterülettel Magyarországon is végbemehet a világ számos országára jellemző paradigmaváltás az igények és a tudásfelfogás összhangja.

A NAT-ban megfogalmazottakra országos szintű válasz született a katasztrófavédelem részéről (3x3-as Akcióterv), megkezdődtek a tananyagok kidolgozásai, és a kapcsolatfelvételek. A továbblépéshez szükséges az Életvitel és gyakorlat műveltségterület jelentőségének megfelelő szerep kivívása a hazai oktatáspolitikában, a műveltségterület által megfogalmazott koncepciók helyes értelmezése, és a pedagógiai gyakorlat számára való lefordítása.

Az első lépés a meglévő tananyagba való beépítése korcsoportok szerinti bontásban, több tantárgy tananyagába integrálva. Az érintett kompetencia területek: természettudományos kompetencia, anyanyelvi kompetencia, szociális kompetencia, vállalkozói kompetencia. A tananyag feldolgozására anyanyelv, környezetismeret, technika, rajz, testnevelés órákon történne 1-2 osztályban, majd a 3- 4 osztályban természetismeret, informatika, idegen nyelvi órákkal egészülne ki.

A tananyag integráción túl változatlanul megmaradna „a jó gyakorlat”, szakkörök keretén belül pedagógusok, külső szakemberek (tűzoltó) bevonásával iskolában, vagy külső helyen pl. tűzoltóságon ismernék meg a katasztrófavédelem munkáját, a tűzoltók felszerelését, egyenruháját, gépjárműveit.

Az iskolákban kötelező tűzriadó gyakorlatokra való felkészítés beépítése a tananyagba, kiegészítve más intézmények,- mozik, bevásárlóközpontok, áruházak, tömegközlekedési eszközök,- tűzriadó esetén a követendő magatartás elsajátításával.

Nyitott szertár akciók szervezése iskolai, óvodai csoportok, osztályok látogatása, tűzoltó bemutatók (légzőkészülék, védőruházat bemutatása) tartása.

Komplex rendészeti napok szervezése tűzoltók, rendőrök, mentősök együttes közreműködésével.

Katasztrófavédelmi ifjúsági versenyeken való részvétel, amelyekre való felkészülés során az iskola és a katasztrófavédelem együttműködése szükséges az eredményes részvételhez. A versenyek felmenő rendszerben kerülnek megrendezésre, amelyek első résztvevői a legfiatalabb korosztályból kerülnek ki így már korán megtapasztalják a veszélybe került emberek megsegítésének fontosságát és az egymás iránti felelősségünket.

7.1. Lehetőségek a közoktatás és a katasztrófavédelem kapcsolatainak hatékonyabbá tételére

A katasztrófa helyzetekben tanúsított helyes magatartási formák elsajátítását már gyermekkorban és szervezeten a közoktatási rendszeren belül kell biztosítani, ehhez szükséges a pedagógusok ilyen irányú szakképzése és a két területnek a katasztrófavédelemnek és a közoktatásban dolgozó szakembereknek közös munkája, amelynek lehetséges formája a pedagógusképző intézmények és a hivatásos katasztrófavédelmi szervek között kötött együttműködési megállapodások. Települési szinten pedig a katasztrófavédelmi kirendeltségek és az oktatási intézmények közötti folyamatos együttműködés. Ennek során a katasztrófavédelmi kirendeltségek dolgozói tanórai illetve szakkör keretében tarthatnak előadásokat. Ennek szükségességét személyes tapasztalatom is igazolja 2010-ben, mint önkéntes tűzoltó részt vettem a „Borsodi árvíz”, konkrétan a Felsőzsolcai árvíz kármentesítésében, itt tapasztaltam, hogy mennyire nincs tisztában a civil lakosság a követendő magatartási szabályokkal. A védekezés hatékony és szükséges módszereivel, (homokzsák, szivattyúzás) fertőzésveszéllyel, az ártalmatlanítás fontosságával.

További lehetőségek az információk átadására és az elérni kívánt nevelési célok megvalósítására az intézmények által közösen szervezett kiállítások (pl. tűzvédelmi hét), pályázatok szervezése, valamint közösen kidolgozott oktatási anyagok és segédletek használata, interaktív katasztrófavédelmi kompetenciafejlesztő játékok komplex tervezése.

A továbblépéshez, a fejlődéshez szükséges az oktatás jelenlegi helyzetének átgondolása, az eredményeket befolyásoló rendszer szintű tényezők elemzése, valamint szükséges a pedagógiai gyakorlatban és a tudásfelfogásban a paradigmaváltás. Ezen pedagógiai módszerekkel és az átadott alkalmazható tudással el kell érni, hogy a társadalmi érdekek és értékek iránt elkötelezett és tenni akaró nemzedék nőjön fel, és ezáltal megvalósuljon a fent idézett Szent-Györgyi Alberti célkitűzés, hogy az iskola a hazának embereket neveljen, derék tetterős embereket.

9. Irodalomjegyzék

9.1. Felhasznált irodalom

B

Balázs Éva - Einhorn Ágnes - Fisher Márta – Győri János - Halász Gábor – Havas Attila – Kovács István Vilmos – Lukács Judit – Szabó Márta – Wolfné Borsi Julianna: Javaslat a nemzeti oktatási innovációs rendszer fejlesztésének a stratégiájára, Oktatókutató és Fejlesztő intézet, Budapest, 2011

Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgató 68/2011. számú intézkedése a Gyermek- és ifjúságfelkészítésről szóló 3x3-as Akcióterv végrehajtásával kapcsolatos feladatokról

Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság honlapja
(www.katasztrofavedelem.hu)

Dr. habil. Bertalan Péter PhD: A globalizáció kihívásai a 21. század elején c. előadása, Kaposvár, 2011

Cs

Csapó Benő: Mérlegen az iskola, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2012

Cseffő Károly- Szigeti Péter- Polyák József : Tűzoltási- és katasztrófavédelmi ismeretek II. rész, Tanintézeti jegyzet, Katasztrófavédelmi Oktatási Központ, Budapest, 2007

H

Dr. Horváth Jenő t.é. SMKI igazgatóval készített interjú

M

Markusovszky Béla: Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség története. I. rész. Az első két évtized (1870-1890) története. Budapest: ifj. Kellner Ernő nyomdája, 1911.

S

Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Beszámolója 2011

Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság honlapja
(www.somogy.katasztrofavedelem.hu)

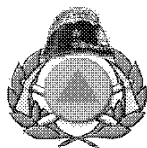
SMKI Szervezeti és Működési Szabályzat melléklete, 2012.

9.2. Hivatkozott törvények, jogszabályok

- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról
- 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
- 2011. Magyarország Alaptörvénye
- 2011. évi CXXVIII. törvény
- 2011. évi CXCV. törvény
- 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet, A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

10. Mellékletek

1. sz. melléklet: A BM OKF „A gyermek- és ifjúságfelkészítés 3x3-as akcióterve”
2. sz. melléklet: Tanterv-javaslat az óvodák és általános iskolák számára a katasztrófavédelmi ismeretekhez
3. sz. melléklet: A BM Tűzoltóság Országos Parancsnoksága által kiadott Tűzre, vízre vi-
gyázzatok... sorozat címoldalai
4. sz. melléklet: A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság kiadványai
5. sz. melléklet: Somogy megyében zajló katasztrófavédelmi ifjúsági versenyek, felkészítések
6. sz. melléklet: Életképek a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság emlékezetes
beavatkozásairól
7. sz. melléklet: A Katasztrófavédelemmel kapcsolatos jogi szabályozások
8. sz. melléklet: A Kaposvári Egyetem Gyakorló Iskolában anyanyelv tantárgyi integráció
keretében katasztrófavédelmi ismeretek bemutatása interaktív módszerekkel második osztály-
ban – tevékenység képek

BELÜGYMINISZTERIUM
Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság

Országos Polgári Védelmi Főfelügyelőség

H-1149 Budapest, Mogoródi út 43. ☒: 1903 Budapest, Pf.: 314
 Tel: (06-1)469-4116 Fax: (06-1)469-4388

„A gyermek- és ifjúságfelkészítés 3x3-as akcióterve”

	<i>I. óvodától felnőttkorig</i>	<i>II. pedagógusok és közreműködők</i>	<i>III. „sajátos témakörök”</i>
1.	tematikus oktatás	pedagógus- továbbképzés	sajátos nevelési igényű gyermekek
2.	önálló tanóra	pedagógus- felsőoktatás	mentorképzés
3.	gyakorlati nap	civil szervezetek	családok felkészítése

2017

A lakosságfelkészítés különböző területeinek összefogása, a feladatok intézményesítése, a tudatos és egymásraépülő ismeretek rendszerbe foglalása érdekében kidolgozásra került „*A gyermek- és ifjúságfelkészítés 3x3-as akcióterve*”, amely az alábbiak szerint épül fel:

Az *Akcióterv* minden pillére (összesen 9) egyedi feladatokat és kötelezettségeket határoz meg, melyek teljesítésével a lehető legszélesebb körben biztosítható a gyermek- és fiatalkorúak veszélyhelyzeti ismereteinek kialakítása, bővítése. A legfőbb cél, hogy *minden gyermeknek* lehetőséget adhassunk arra, hogy a környezetükben jellemző, helyi veszélyekkel és az azokra adandó válaszokkal (magatartási formákkal) megismerkedjen, továbbá a katasztrófavédelmi szervekkel személyesen találkozhasson, mert így válhat a *megelőzés és a biztonság* a mindennapi életük szerves részévé.

	<i>I. óvodától felnőttkorig</i>	<i>II. pedagógusok és közreműködők</i>	<i>III. „sajátos témakörök”</i>
<i>1.</i>	tematikusan oktatás	pedagógus- továbbképzés	sajátos nevelési igényű gyermek
<i>2.</i>	önálló tanóra	pedagógus- felsőoktatás	mentorképzés
<i>3.</i>	gyakorlati nap	civil szervezetek	családok felkészítése

I. Óvodától felnőttkorig

1. pillér – Tematikusan oktatás: 3-18 éves korosztály részére az óvodai foglalkozásokba és az iskolai szaktantárgyakba tematikusan beépített veszélyhelyzeti ismeretek átadása. Mindig az életkori sajátosságokat és az annak megfelelően megszerzett általános/szaktantárgyi ismereteket kell figyelembe venni a témakörök kialakítása és a módszertan alkalmazása során. A tematikus oktatás megvalósítása érdekében széleskörűen kell felkészíteni a pedagógusokat, hogy az egyes szaktantárgyakhoz kapcsolhassák a veszélyhelyzeti ismereteket pl. természetismeret, földrajz, kémia, fizika órákon.

2. pillér – Önálló tanóra: közoktatási rendszerben az osztályfőnöki, vagy kifejezetten a katasztrófavédelmi ismeretekre fordítható tantervi óra, melynek keretében a tanóra teljes időtartama a veszélyhelyzeti ismeretek oktatását teszi lehetővé. Az ismeretek átadását szakember és szakfelszerelés biztosításával segíti a katasztrófavédelmi szervezet.

3. pillér – Gyakorlati nap: a tanórán kívüli keretek között megszervezett foglalkozás az iskolában, vagy azon kívül, melynek elsődleges célja az elméleti ismeretek gyakorlatba történő átültetése, akár az egyes helyszíneken történő ismeretbővítés, akár magatartási szabályok tényleges begyakorlása veszélyhelyzeti szituációk modellezése útján – ennek lehetséges színterei:

- a) katasztrófavédelmi szervezetenél tett szakmai látogatások,
- b) az iskola teljes állományának szervezett katasztrófavédelmi/közbiztonsági nap,
- c) gyakorlatokon történő megfigyelő/aktív részvétel pl. katasztrófavédelmi-szakmai gyakorlaton való megfigyelői részvétel; az iskolai tűzriadó begyakorlása alkalmával,
- d) egyes „veszélyes helyszín” megvizsgálása a helyi adottságoknak és lehetőségeknek megfelelően, pl. fürdésre kijelölt természetes víz, tűzgyújtásra kijelölt terület, tömegbefogadásra alkalmas létesítmény.

II. Pedagógusok és közreműködők

1. pillér – Pedagógus-továbbképzés: az akkreditáció megújításával, a szakmai tartalom aktualizálásával, a szervezés megyei szintre történő delegálásával költséghatékonyabb és célirányosabb felkészítések bevezetése és alkalmazása.

2. pillér – Pedagógus felsőoktatás: önálló tematika kialakítása a felsőoktatási intézmények részére, melyet igény szerint kiválaszthatnak és integrálhatnak oktatási programjaikba. A képzés célja, hogy a pedagógus a diploma megszerzésekor már rendelkezzen a szükséges ismeretekkel.

3. pillér – Civil szervezetek: a hazai civil szervezetek közül azon egyesületek, szövetségek megszólítása, amelyek valamilyen formában lakosságfelkészítési tevékenységet folytatnak. Bevonhatóak nemcsak a különböző formában végzett felkészítésekbe, de az ifjúsági versenyek lebonyolításába is, illetve – bizonyos esetekben – anyagi támogatást nyújthatnak (pl. Katasztrófavédelmi Tudományos Tanács, Magyar Polgári Védelmi Szövetség, Magyar Tűzoltó Szövetség, TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Közhasznú Egyesület).

III. „Sajátos témakörök”

1. pillér – Sajátos nevelési igényű gyermekek felkészítése: a társadalom azon tagjainak felkészítése, akik számára különösen fontos, hogy azonos színvonalú, de eltérő módszerekkel történő ismeretátadás valósuljon meg. A katasztrófavédelmi ismeretek körének kialakításába, továbbá az alkalmazandó módszertan meghatározásába indokolt bevonni a speciális intézményeket és szakmai szervezeteket, akik területi-helyi szerveik útján bevonhatók a tényleges végrehajtásba, pl. Vakok Állami Intézete, Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége, Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége, sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő intézmények.

2. pillér – Mentorképzés: országsszerte biztosítani kell a katasztrófavédelmi szakemberek jelenlétét a felkészítés megjelölt elemeiben, melynek nélkülözhetetlen résztvevői a megyei felkészítő mentorok. Alapvető célkitűzésünk, hogy a mentorok felkészítése, a szervezett kapcsolattartás, az intézményesített információ-megosztás és a közoktatás résztvevőivel való közvetlen együttműködés folyamatos és hosszú távon biztosítható legyen.

3. pillér – Családok felkészítése: a gyermekeken és a pedagógusokon keresztül el lehet jutni a szülőkhöz, közvetett módon formálni és erősíteni felelősségérzetüket tájékoztatók és családi-közösségi rendezvények (pl. I/3. pillér) útján.

Az akciótervben megfogalmazottak végrehajtásának rövid- és középtávú cselekvési terve

2011. június 23. Szakmai nap lakosságfelkészítési mentorok részére

Aktualitás: a lakosságfelkészítés legfontosabb elve, hogy a veszélyhelyzeti információ, a megfelelő felkészítés a lakosság minden tagja részére biztosított legyen. A megyénként kijelölt mentorok, munkakörből fakadóan kell, hogy ellássák a lakosságfelkészítéssel kapcsolatos feladatok területi koordinációját, melyet a BM OKF által meghatározott irányvonalak mentén teljesít. Az új jogi háttér kialakulása, a lakosságfelkészítés új irányvonalainak meghatározása révén időszerű, hogy a jelenleg állományban lévő, mentorként kijelölt kollégák részére egységesen, fórum jelleggel biztosítsuk a megfelelő háttértudást.

Cél: megújítani és működtetni a meglévő mentori hálózatot a katasztrófavédelmi igazgatóságok között.

Résztvevői kör: megyénként 2 mentor, felkészítő állomány, 50 fő.

2011/2012. tanév folyamán közoktatási modell kidolgozása kijelölt megyei igazgatóságok és egyes intézmények közreműködésével

Aktualitás: a katasztrófavédelmi szervezet közvetlen közreműködésével, az egyes tantárgyak tananyagának kiegészítésével, valamint szervezett szakmai célú látogatásokkal célszerű megvalósítani. Az együttműködés alapja szándéknyilatkozat/megállapodás a testintézményekkel.

Cél: az ismeretanyag és lehetséges módszertan teszt-üzemű kidolgozása pedagógusok bevonásával az alapmodell kialakításához.

Érintett: mentorok és pedagógusok (óvoda, általános iskola és középiskola)

2011/2012. tanév folyamán a közoktatási modell bevezetéséhez szükséges segédanyagok elkészítése és kiadása

Aktualitása: a közoktatási modell kidolgozásával egyidejűleg, illetve annak teszt-tanévét követően a modell bevezetésekor rendelkezésre kell bocsátani az oktatási segédanyagokat.

Cél: az ismeretanyag átadásához szükséges papíralapú és multimédiás segédanyagok elkészítése, terjesztése.

Érintett: a közoktatási modell kidolgozói

2012/2013. tanévtől kezdődően a közoktatási modell bevezetése

Cél: a 2011/2012. tanév folyamán kidolgozott modell országos szintű terjesztése és bevezetése

Érintett: a hivatásos katasztrófavédelmi szervek, a bevont civil szervezetek, egyéb közreműködők és a közoktatási intézmények (óvoda, általános iskola és középiskola)

2011. szeptember-októbertől a megújított katasztrófavédelmi ifjúsági verseny elindítása

Aktualitás: a felmenő rendszerű katasztrófavédelmi ifjúsági verseny országos döntőinek tapasztalatai, valamint a megyei kollégák észrevételei alapján a verseny előkészítése, szervezése, lebonyolítása megújításra, korszerűsítésre szorul annak érdekében, hogy a

fiatlokat a jövőben is aktivitásra, versenyzésre ösztönözzük a katasztrófavédelmi feladatok megoldásával.

Cél: a játszva tanulás elve mellett az élményszerű versenyzés lehetőségének megteremtése, valamint az országos döntő szakmaiságának hangsúlyozása.

Érintettek: közoktatási intézmények, fiatalok, mentorok.

2011. október az akkreditált pedagógus-továbbképzés korszerűsítésének kidolgozása és az új akkreditáció előkészítése

Aktualitása: a 2012-ben lejáró akkreditáció révén a programot felül kell vizsgálni, tömörebb, könnyebben igénybe vehető formában kell felkínálni a pedagógusoknak.

Cél: megyei szintű szervezéssel, gyakorlatiasabb, a helyi jellemzőkhöz igazodó tematikával költséghatékonyabb és célirányosabb felkészítések megvalósítása.

Érintettek: megyei igazgatóságok, pedagógusok (OKF akkreditáció).

2011. október szakmai nap lakosságfelkészítési mentorok részére

Aktualitása: a júniusi szakmai napot követően megkezdődött felkészítési feladatokról és elért eredményekről, valamint a megújított ifjúsági versenyről szoló felkészítési nap.

Cél: a mentorok számára átadni a legfrissebb tapasztalatokat, megismertetni az újdonságokkal és fórumot adni az információcserére.

Résztevői kör: megyénként 2 mentor, felkészítő állomány, 50 fő.

2012. január a pedagógus-felsőoktatási, modul jellegű képzési rendszer kidolgozása

Aktualitása: a jelenlegi pedagógus felsőoktatásban a veszélyhelyzeti ismeretek nem jelennek meg, a friss diplomás pedagógus részére továbbképzést szükséges biztosítani.

Cél: képessé tenni a pedagógusokat a veszélyhelyzeti ismeretek oktatására

Érintettek: felsőoktatási intézmények, OKF

Folyamatosan a marketing erősítése a lakosságfelkészítésben (médiajelenlét és honlap-fejlesztés)

Aktualitása: a különböző kommunikációs csatornák alkalmazása a felkészítések során a lakosság legszélesebb körének elérését biztosítják - ezek közül kiemelkedik az elektronikus sajtó és az internetes tájékoztatás eszköze.

Cél: multimédiás eszközök készítése és alkalmazása, veszélyhelyzeti ismereteket közlő sokoldalú tájékoztatás megvalósítása

Érintettek: OKF

Folyamatosan a fejlesztés lehetőségeinek felkutatása és kihasználása

Cél 1: az egyes feladat-elemek költségeinek finanszírozására pályázati források bevonása

Cél 2: a katasztrófavédelmi ismeretek témakör kibővítése, pl. a közlekedésbiztonsági, drogrevenziós, elsősegélynyújtási programokkal, ily módon komplex közbiztonsági ismereteket nyújtani a célcsoportok számára

Érintettek: OKF, bevonható szervezetek (pl. ORFK, Magyar Vöröskereszt)

2. sz. melléklet: Tanterv-javaslat az óvodák és általános iskolák számára a katasztrófavédelmi ismeretekhez

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetencia-területek
óvoda - <i>célcsoport:</i> 4-7 éves óvodások - <i>időtartam:</i> 20-35 perc (korosztálytól függően)	(eszközök: - <i>plüss figurákkal, vagy bábokkal történő kommunikáció</i> - <i>pozitív és negatív szereplők alkalmazása a szabad-nem szabad kérdéssel kapcsolatban</i> - <i>jutalmazási lehetőségek (apró ajándék, oklevél)</i> - <i>gyufa, gyertya, színezőlapok (eseményről, eszközről), kötszer a szemléltetéshez</i> - <i>emlékeztető ajándék (plakát, plüss figura, fénykép...) az óvoda részére</i> - <i>mondókák, versek, rövid mesék</i> - <i>látogatás a katasztrófavédelemnél – gépjárművek, eszközök)</i>	a) háztartási veszélyek: - gyufa használata, veszélyei - veszélyes berendezések otthonunkban (kályha, gáztűzhely) - segélyhívás, segítségkérés idegen környezetben b) időjárási veszélyek: - időjárási szélsőségek bemutatása, a hőség, - napsütés veszélyei - fürdőzés kiépített strandon és természetes vízben - téli közlekedés veszélyei c) téli ünnepek: - adventi koszorú – gyertya használat és veszélyei - karácsonyfa, tűzijáték, petárda, csillagszóró - áramütés veszélyei d) járványok: - megelőzéssel kapcsolatos magatartási szabályok (higiénia, tüsszentés, zsebkendő használata) e) segítők a bajban: - tűzoltók – ruházat, eszközök, a tűzgyújtás története - rendőrök, mentők - megkülönböztető jelzést használó járművek	(cél: <i>Játékos, gyermekeket aktívan bevonó ismeretterjesztés, melyet a későbbiekben az óvodapedagógus folytathat – a foglalkozásokat a katasztrófavédelem szakembere tartja)</i>	<i>nem releváns</i>

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
1. osztály Javasolt tantárgyi integráció: - anyanyelv - beszédművelés - természetismeret - rajz - technika - testnevelés	- ismerje fel a rendőrt, tűzoltót, mentőt - tudjon különbséget tenni baleset és szándékosság között tüzesetek tekintetében - ismerje fel a tiltó jeleket (piros szín) - tudjon megkülönböztetni évszakokra jellemző veszélyeket - legyen készsége az együttműködésre, csapatmunkára	Környezetismeret órán történő feldolgozás I. félév <i>a) segítők a bajban:</i> - tűzoltók, rendőrök és mentősök ruházata, felszerelése, feladatai - megkülönböztető jelzést használó járművek - segítségkérés helyszínen és telefonon <i>b) otthonunk veszélyei:</i> - konyhai eszközök (vág, szúr, éget, gőzöl), melegítő eszközök (tűzhely, hőszugárzó) és magatartási formák veszély esetén <i>c) az időjárás jellemzői, évszakok és szélsőségek veszélyei</i> - tavasz/ősz: viharok, villámlás, szél, esőzés - nyár: hőség, zivatarok, hőingadozás - tél: hóvihár, hóhelyzet, jég <i>d) a téli ünnepek biztonsága</i> (fenyő, gyertya, koszorú, csillagszóró)	<i>Szakember:</i> - egyenruházat, kézi tűzoltó eszközök bemutatása (élményszerűség) - gyufa, öngyújtó veszélyei és gyertyahasználat (szabad, nem szabad) - tűz ereje, terjedése – barát és ellenség - 105-ös, 112-es telefonszám, segélyhívás - járművek bemutatása (tűzoltó, rendőr, mentő) - tanult időjárási helyzetek elleni védekezési lehetőségek - tűzriadó terv gyakoroltatása	<i>Természettudományos komp.:</i> környezeti tényezők vizsgálata, megfigyelések, valóságos élethelyzetekhez kapcsolódó tapasztalatok felidézése, rendezése <i>Anyanyelvi komp.:</i> kulturált igényes beszéd, önkifejezés, szövegalkotás önállóan, memorizálás, valós élethelyzetek felidézése, emlékek felidézése, tapasztalatok elmondása <i>Szociális komp.:</i> együttműködés, alkalmazkodás fejlesztése, közös játék, kooperatívítás, szerepjáték, <i>Vállalkozói:</i> tervezés, szervezés, irányítás csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás.
		II. félév <i>a) Mit tanultunk segítőkinkről?</i> - eseményekhez párosítani a szakembert <i>b) tavasz sajátosságai:</i> - időjárási szélsőségek - barátunk és ellenségünk a víz - a mentés bemutatása képekkel <i>c) betegségek és járványok</i> - védőeszközök, védekezés - higiéniai követelmények, <i>d) biztonságos nyaralás:</i> - hőség, hőguta, napfény ártalmak - fürdőzés természetes vizekben (veszélyek) - szárazság, tűzgyújtási tilalom, tűzgyújtás szabályai (tábortűz, szalonnasütés, stb.)	<i>Látogatás a katasztrófavédelemnél, tűzoltóságon:</i> - épülete, kik dolgoznak a tűzoltóságon - járművek, eszközök bemutatása (élményszerűség)	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
2. osztály Javasolt tantárgyi integráció: - természetismeret - olvasás - beszédművelés - írás - rajz	- ismerje a vízzel kapcsolatos veszélyek típusait - ismerje a településen, vagy a legközelebbi nagyobb településen működő katasztrófavédelemhez kapcsolódó szervezeteket - ismerje a tűz, füst esetén tanúsítandó magatartásformákat - tudja megkülönböztetni a veszélyes tárgyakat - ismerje a hulladékgyűjtés alapjait	Környezetismeret órán történő feldolgozás I. félév a) <i>nyári élmények, táborozási, fürdőzési tapasztalatok</i> - veszélyhelyzetek felidézése, előző évben tanultak áttekintése b) <i>állóvizek és folyóvizek, veszélyek a fürdőzés, korcsolyázás során</i> - áradás és belvíz közötti különbségek - védekezés és különleges esetek (kitelepítés, befogadás) c) <i>katasztrófavédelemmel kapcsolatos szervezetek a településen</i> (megyei igazgatóság, kirendeltség, iroda, polgárőrség, tűzoltóság, önkéntes tűzoltó egyesület stb.) d) <i>tanulmányi kirándulás:</i> - a környezetszennyezés látható jelei e) <i>a téli ünnepek biztonsága</i>	<i>Szakember:</i> - iskolai és otthoni tűzoltó felszerelések bemutatása - segélyhívás gyakorolása - az árvízi védekezés - füst és tűz – magatartási szabályok - szükség-légzésvédő eszközök - tűzriadó terv gyakoroltatása	<i>Anyanyelvi komp.:</i> kulturált igényes beszéd, önkifejezés, szövegalkotás önállóan kommunikáció felnőttekkel <i>Természettudományos komp.:</i> környezeti tényezők vizsgálata, megfigyelések, valóságos élethelyzetekhez kapcsolódó tapasztalatok felidézése, rendezése, környezettudatos magatartás, A mindennapi tevékenységek során keletkezett hulladék sorsának feltárása. Térszemlélet fejlesztése. <i>Szociális komp.:</i> megfigyelés, együttműködés, szabályismeret és –tudat, vitakészség fejlesztése problémahelyzetek megoldásával, közös játék, veszélyhelyzetek forrásai, emberi okok megismerése
		II. félév a) <i>veszélyes tárgyak otthon:</i> - baleset és tűzveszély, mérgezés veszélyei b) <i>veszélyes anyagok:</i> - üzemek, gyárak a környezetünkben - tömegközlekedés és balesetek veszélyes anyagot szállító járművek esetén c) <i>környezetvédelem, környezetszennyezés</i> - szelektív hulladékgyűjtés, - újrahasznosítás d) <i>biztonságos nyaralás:</i> - tájékozódás a térképen (GPS, iránytű) - hogyan viselkedjünk tömegrendezvényeken - strandhasználat és természetes fürdőzés veszélyeinek felelevenítése	<i>Látogatás tűzoltóságon:</i> - járművek és védőfelszerelések bemutatása (főleg: légzőkészülék, mentőálarc) - beszélgetés a tűzoltókkal a napirendről, munkájukról, feladataikról - rádióforgalmazás és híradóközpont – a segélyhívások másik oldalán	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetenciaterületek
3. osztály Javasolt tantárgyi integráció: természetismeret - olvasás - írás - nyelvtan - rajz - informatika - /angol/	- ismerje a sérülten/sérült közelében tanúsítandó magatartásformákat - felismerés szintjén ismerje a természeti katasztrófákat - ismerje fel a katasztrófavédelemben részt vevő szervezetek tagjait egyenruhájuk, védőfelszerelésük alapján - tudja felsorolni a tűz legfőbb kárt okozó tulajdonságait - tudjon különbséget tenni szándékosság és baleset között - legyen képes térkép alapján tájékozódni, ismerje a tájékozódás alapvető szabályait - ismerje fel és különböztesse meg a szelektív hulladékgyűjtés jelképeit	Környezetismeret órán történő feldolgozás I. félév <i>a) vissza az iskolába:</i> - sérülések játék közben, útközben, otthoni sérülések és ellátásuk, segítségkérés - segítsünk egymásnak <i>b) időjárás:</i> - évszakok szerinti megfigyelések, szélsőségek ismertetése, - hazai jellemző szélsőséges időjárási esetek bemutatása, védekezési lehetőségek <i>c) természeti katasztrófák:</i> - a természet ereje - hazai sajátosságok - amire fel kell készülni, és amitől itthon nem kell félni <i>d) katasztrófák kezelése:</i> - ismerjük meg a hivatásos szerveket – rendőr, katona, tűzoltó és polgári védelmi tiszti; - az önkéntesek részvétele II. félév <i>a) a tűz szerepe, hasznossága és károsító ereje (pozitív és negatív példák)</i> <i>b) tűzvédelem az otthonunkban</i> <i>c) tűzjelzés:</i> - hogyan és mikor - mi a különbség: téves riasztás és szándékosan megtévesztő jelzés - szándékos gyújtogatás veszélyei és következményei <i>d) tisztább környezetünk – szelektív hulladékgyűjtés jelképei, módszerei</i> <i>e) biztonságos nyaralás:</i> - tájékozódás tömegben, sötétben, füstben - nyár itthon és külföldön	<i>Szakember:</i> - természeti katasztrófák közléről – típusai, felkészülés és védekezés - kapcsolatfelvétel és -tartás a beavatkozó erőkkel - résztvevő szervezetek bemutatása - civil mentőszervezetek bemutatása - teendők tűzriadó, bombariadó esetén - tűzriadó terv gyakoroltatása <i>Látogatás tűzoltóság által szervezett/katasztrófavédelmi gyakorlaton:</i> - a katasztrófavédelem munkájának közvetlen élmény útján történő megismerése - eddigiekben megismert eszközök a gyakorlatban - otthoni és iskolai tűzvédelmi szabályok, dohányzás veszélyei	<i>Anyanyelvi komp.:</i> szókincsbővítés, önálló szövegalkotás, kulturált igényes beszéd, kép és táblázat szóbeli értelmezése, vélemény megfogalmazása, <i>Természettudományos komp.:</i> valós élethelyzetek felidézése, felismerése, következtetések levonása, . Az élettelen környezetben lejátszódó változások megfigyelése, értelmezése, a megfigyelték rögzítése. A változásokkal kapcsolatos kísérletek elvégzése, összefüggések feltárása, a tapasztalatok rögzítése, balesetmentes eszközhasználat gyakorlása. Tájékozódás gyakorlása. A szelektív hulladékgyűjtésben való aktív részvétel elősegítése. <i>Szociális komp.:</i> közös dramatikusjáték, együttműködés, bizalom, segítségnyújtás képessége, saját mentális és fizikai egészségre vonatkozó ismeretek fejlesztése, szabályismeret és tudat fejlesztése

Korcsoport	Követelmények	Javaolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetenciaterületek
4. osztály Javaolt tantárgyi integráció: - természetism. - olvasás - írás - fogalmazás - nyelvtan - osztályfőnöki - informatika - /angol/	- ismerje a szabadban történő tűzgyújtás alapvető szabályait - tudjon felsorolni víz-szennyezéssel kapcsolatos példákat - legyen képes példát mondani ipari balesetre, ismerje a megelőzés fogalmát az ipari katasztrófákra vonatkozóan - tudjon különbséget tenni árvíz és belvíz, partfalomlás és földrengés között (lefolrás, következmény) - ismerje a magatartásformákat otthoni és iskolai környezetre vonatkozóan - ismerje a riasztás módjait, eszközeit - legyen képes a veszélyhelyzeti csomag alapvető tartalmának összeválogatására - ismerje környezete veszélyeztetettségét	Környezetismeret órán történő feldolgozás I. félév a) környezetvédelem: - erdőtűz, tűzgyújtás a szabadban, gyújtogatás, b) vízvédelem: - szennyezési típusok (pl.: Tisza – cianid), - a társadalom szerepe a védekezésben c) légszennyezés: - okok, megelőzés, védekezési módszerek - a veszélyek télen (fűtés, szmog) d) ipari katasztrófák és balesetek: - nemzetközi és hazai példák - következmények, kezelésük során tanúsítandó magatartásformák - hulladékhasznosítás II. félév a) felszíni formákhoz, magyar tájegységekhez köthető jellemző katasztrófatípusok jellemzői: - árvíz, belvíz - földmozgások, partfalomlás - aszály b) fenti helyzetekben tanúsítandó magatartásformák otthon és az iskolában - a katasztrófavédelmi riasztás módjai, jelzései - veszélyhelyzeti csomag összeállítása – miért vigyek magammal? Mire nem lesz szükségem? - kitelepítés/kimenekítés okai, célja, folyamata – kik segítenek, mi tegyek c) lakóhelyi sajátosságok - katasztrófavédelmi vonatkozásai (korábbi esetek bemutatásával)	<i>Szakember:</i> - tűz a szabadban – terjedése, természeti erők hatása (szél), nagy erdőtűzek (külföldi és hazai példák) - víz – nélkülözhetetlen infrastruktúra elem és ellenség, az ember függősége a víztől, és harca a vízzel szemben (vízzel kapcsolatos katasztrófatípusok itthon és külföldön) - ipari katasztrófák – megelőzés, emberi felelősség, védekezés (vörösiszap katasztrófa), magatartás formák - katasztrófavédelmi ifjúsági verseny bemutatása - tűzriadó terv gyakoroltatása <i>Látogatás a katasztrófavédelemnél, az iskolai tűzriadó terv megismerése, begyakorolása</i>	<i>Anyanyelvi komp.:</i> Kultúralt, igényes beszéd kialakítása. Információgyűjtés az életkornak megfelelő könyvekből, digitális adathordozókból. Könyv- és könyvtárhasználat fejlesztése <i>Természettudományos komp.:</i> környezeti tényezők vizsgálata, megfigyelések, tulajdonságok elemzése, rendezése, természeti környezet megfigyelése, oksági kapcsolatok felismerése. Környezettudatos magatartás fejlesztése. Az ismeretek újabb helyzetben történő alkalmazása. <i>Szociális komp.:</i> Együttműködés fejlesztése, valóságos élethelyzetekhez kapcsolódó tapasztalatok felidézése. Empátia és önfegyelem fejlesztése. <i>Digitális:</i> Az információk sokaságában való eligazodás fejlesztése. Az információk összegyűjtése, feldolgozása, bemutatása. <i>Vállalkozói:</i> tervezés, szervezés, irányítás, csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás.

Korcsoport	Követelmények	Javaolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
5. osztály I. félév	- ismerje a hőségriadó fogalmát és a védekezési módszereket - legyen képes felsorolni időjárási eredetű, jelentős károk okozására képes veszélyeket - ismerje Magyarország földrengés-veszélyes tájegységeit és az alkalmazandó magatartásformákat - tudjon felsorolni magyar árvíz-veszélyeztetett természetes vizeket - ismerje az alapvető árvízvédekezéssel kapcsolatos fogalmakat	Természetismeret órán történő feldolgozás <i>a) időjárás:</i> - napi hőingás egészségkárosító hatásai - hőhullám, téli hideg - hőségriadó fogalma, fokozatai, védekezési lehetőségek <i>b) Országos Meteorológiai Szolgálat, mint a katasztrófák elleni védekezésben részt vevő szervezet</i> - veszélyes meteorológiai jelenségek – károk és elhárítással kapcsolatos tevékenységek - a meteorológiai riasztások és teendők jelzés esetén <i>c) földfelszín:</i> - törésvonal és vulkánok szerepe a földrengések kialakulásában - földrengés, mint természeti katasztrófa - magatartásformák és védekezési lehetőségek - Magyarország földrengés-veszélyeztetett területei (térkép) <i>d) természetes vizek, mint természeti katasztrófaforrások</i> - talajvíz és belvíz ártalmi, károk típusai - védekezési lehetőségek - Magyarország belvíz-veszélyeztetett területei (térkép) <i>e) vízgyűjtő terület</i> - Kárpát-medence földrajzi helyzetéből adódó kihívások - hazai nagy árvizek bemutatása - az árvízvédekezéssel kapcsolatos fogalmak (vízállás, gátszakadás, kitelepítés/kimenekítés/befogadás, visszatelepítés, árvízvédelmi műtárgyak)	<i>Szakember:</i> - téli veszélyek otthon – fűtés, CO mérgezés a lakásban, parkolóházakban, mélygarázsokban - a katasztrófavédelem története (polgári védelem, tűzvédelem előtörténete) - természeti katasztrófák következményeinek elhárítása (árvíz, földrengés) - tűzriadó terv gyakoroltatása	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
5. osztály II. félév	- ismerje a járványok főbb jellemzőit, legyen tisztában az alapvető védekezési lehetőségekkel és eszközökkel - tudjon különbséget tenni vegyszerek ártó és hasznos tulajdonságai között - ismerje a tömegrendezvényeken tanúsítandó magatartásformákat - tudjon idegen környezetben segítséget kérni	Természetismeret órán történő feldolgozás <i>a) járványok:</i> - világméretű és helyi kiterjedés közötti különbségek, - védekezési lehetőségek (oltástól a védőmaszkig) <i>b) biológiai veszélyek:</i> - állatok által terjesztett veszélyek - élőlények túlszaporodásának veszélyei – szúnyoginvázió <i>c) vegyszerek:</i> - hasznos és káros tulajdonságaik - emberi szervezetre, környezetre gyakorolt hatások - balesetek <i>d) Budapest:</i> - tájékozódás városban - tömegközlekedési szabályok - figyelemmel egymásra – biztonságban a nagyvárosokban <i>e) a segítségkérés</i> - lehetőségek és módszerek - gyakorlás	<i>Szakember:</i> - influenza pandémia bemutatása - vegyi anyagok és veszélyes anyagok a hétköznapi életben – veszélyes anyagok szállítása közben történő balesetek és elhárításuk módjai - tömegrendezvények biztonsága - biztonságos nyaralás	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
6. osztály I. félév	- ismerje a klímaváltozás fogalmát, a szélsőséges időjárási eseményekkel kapcsolatban tudjon példákat mondani - legyen képes bemutatni Magyarország árvíz-veszélyeztetettségét térkép segítségével - ismerje az árvízi védekezéssel kapcsolatos felkészülési lehetőségeket	Természetismeret órán történő feldolgozás <i>a) éghajlat:</i> - Magyarország – 3 éghajlati öv és a klímaváltozás <i>b) szélsőséges időjárás:</i> - heves esőzések, viharos szellőkések, - extrém időjárás veszélyei - fertőtlenítés és mentesítés - rendkívüli meleg, hőségriadó, rekordok - egészségkárosító hatások - aszály, mezőgazdasági károk, - tűzgyújtási tilalom <i>c) Alföld:</i> - folyószabályozás – az árvízi veszélyeztettség okai - vízkárok típusai <i>d) Borsodi-medence és Körösök vidéke bemutatása árvízi szempontból:</i> - megelőzés tevékenységek, árterület hasznosíthatósága, szabályok	<i>Szakember:</i> - hazai szélsőséges időjárási események által okozott károk bemutatása, magatartási formák, megelőzés lehetőségei otthon - tűzgyújtási tilalom feltételei, okai, az öngyulladás és a gyújtogatás - árvízi védekezés megelőzési/felkészülési feladatai, töltések megerősítése, tározók, mederkotrás, az ártéri terület specifikumai - tűzriadó terv gyakoroltatása	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
<u>6. osztály</u> <u>II. félév</u>	- ismerje a vegyipari tevékenységgel járó veszélyeket - tudjon példát mondani a vegyi üzemek baleset-megelőzési lehetőségeire - ismerje a tűz fizikai tulajdonságait, oltásának otthoni lehetőségeit - tudjon különbséget tenni felelősségteljes és felelőtlen tűzhasználati tevékenységek között	Természetismeret órán történő feldolgozás <i>a) vegyipar:</i> - ipari üzemek és környezetszennyezés - környezetvédelem és globális felmelegedés - ipari üzemek lakókörnyezetünkben - ipari balesetek megelőzése Fizikai és kémiai alapismeretek órán történő feldolgozás <i>a) elektromosság:</i> - balesetek vízzel való érintkezés esetén - áramütés, áramszünet vihar esetén - tűzveszély, villámcsapás veszélyei <i>b) égés:</i> - égés feltételei – oltási módszerek, éghető anyagok lakásunkban - tűzoltás alapfokon – kisebb tüzek megfékezése otthon - tűzvédelem otthonunkban, iskolában - tűzriadó és tűzjelzés, füstjelző rendszerek – dohányzás <i>c) hőterjedés:</i> - gázok – a robbanás veszélyei	<i>Szakember:</i> - oltóeszközök/szerek bemutatása, különböző eredetű tüzek oltóanyagai - tűz terjedésének bemutatása - porral oltó készülék használata, hasznossága; tűzoltóberendezések - felelőtlen eszközhasználat: vasaló, hajsütő, főzőlap, hőszigetelő, dohányzás - biztonságos nyaralás	

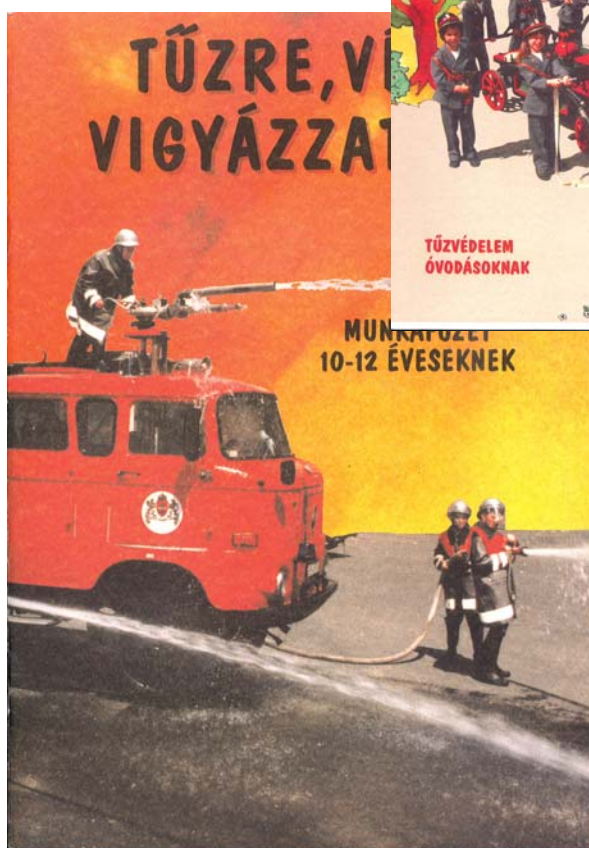
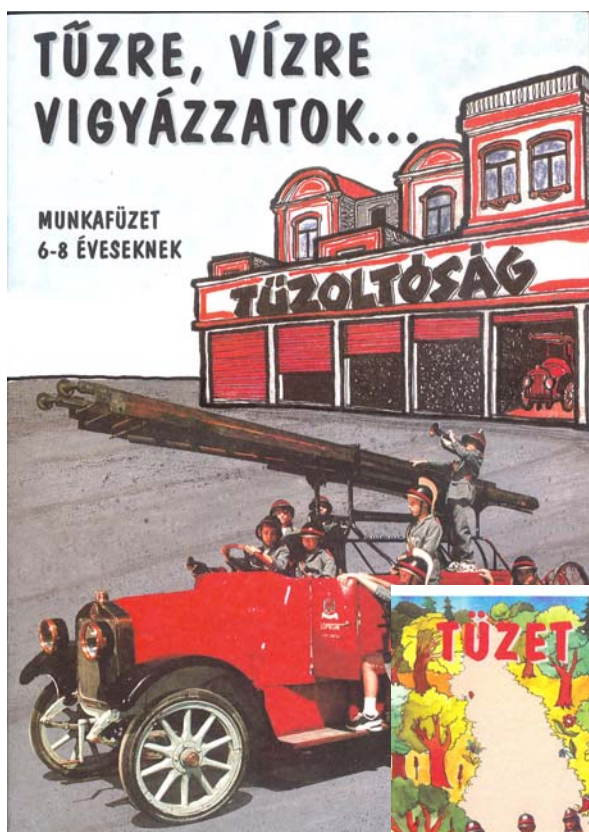
Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetenciaterületek
7. osztály I. félév	- ismerje a katasztrófák típusait, csoportosításukat, tudjon hazai és nemzetközi példákat mondani a különböző katasztrófhelyzetekre - ismerje a nemzetközi katasztrófavédelmi tevékenységet, - tudja értelmezni a klímaváltozás fogalmát a természeti eredetű katasztrófák gyakoriságának függvényében	Földrajz órán történő feldolgozás <i>a) földrészek:</i> - Magyarországon nem jellemző természeti katasztrófák típusai - Afrika – sivatagosodás (Duna-Tisza közze!), gazdasági kihívások és élelmiszerhiány – elvándorlás - Amerika – migrációs problémák, tornádók - Ázsia – túlnépesedés, intenzív földrengések, szökőár, terrorizmus - Európa – aktív vulkánok (hamufelhő és légiközelkedés) Biológia órán történő feldolgozás <i>a) a Föld globális problémái:</i> - energiaválság – harc az energiaforrásokért? - levegőszennyezés – betegségek terjedése, védőeszközök - környezetvédelem – az ember felelőssége Társadalomismeret/etika órán történő feldolgozás <i>a) társadalmi jellegű katasztrófák:</i> - gazdasági válság által okozott kihívások - természeti környezet változása és a globális klímaváltozás miatti problémák (vízhiány, erdőtűz)	<i>Szakember:</i> - katasztrófák csoportosítása eredet, kiterjedés, intenzitás, időparaméter szerint - nemzetközi együttműködés (ENSZ, EU, NATO) – magyar tapasztalatok - klímaváltozás és katasztrófavédelem, ökológiai katasztrófa bemutatása - nemzetközi katasztrófhelyzetek - „Nemzeti segélyvonal” bemutatása, belföldi és külföldi segélyakciók - tűzriadó terv gyakoroltatása	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompeten- ciaterületek
<u>7. osztály</u> <u>II. félév</u>	- legyen képes különbséget tenni veszélyes anyag szállításában és közlekedési baleset között - ismerje fel az alapvető veszélyességi jelöléseket - ismerje a vegyi baleset esetén tanúsítandó magatartásformákat, a megelőzési tevékenységet és a védekezési lehetőségeket - tudjon magyar példát mondani vegyi üzemre lakókörnyezet közvetlen közelében	Kémia órán történő feldolgozás <i>a) veszélyes anyagok:</i> - veszélyességi osztályba sorolásuk és tulajdonságaik alapján katasztrófavédelmi helyzetek típusai - vegyi üzemek a közelünkben - nemzetközi szabályok a megelőzésre - a súlyos ipari balesetek elleni védekezés Magyarországon <i>b) veszélyes anyagok szállítása:</i> - alapvető jelölések - szállítási módok, az európai úthálózatok - lehetséges balesetek, a beavatkozás eszközei - baleset bejelentése és segítségkérés a gyakorlatban - megújuló, nem megújuló energiaforrások – katasztrófavédelmi vonatkozások Osztályfőnöki órán történő feldolgozás <i>a) grafikus jelek a környezetünkben:</i> - tiltó jelek - menekülési jelek, tájékoztató jelek	<i>Látogatás vegyi üzemben / Katasztrófavédelmi szakember:</i> - veszélyes anyagok jelenlétében történő beavatkozás módszerei és eszközei - veszélyes anyagok környezetbe kerülése során tanúsítandó magatartásformák, szükség-védőeszközök - vegyipari létesítmények Magyarországon (pl: Chinoin – Budapest, IV. kerület; BorsodChem – Kazincbarcika; Dunai Finomító – Százhalombatta - FER) - katasztrófák vagyunk, önállósodunk: biztonságos nyaralás	

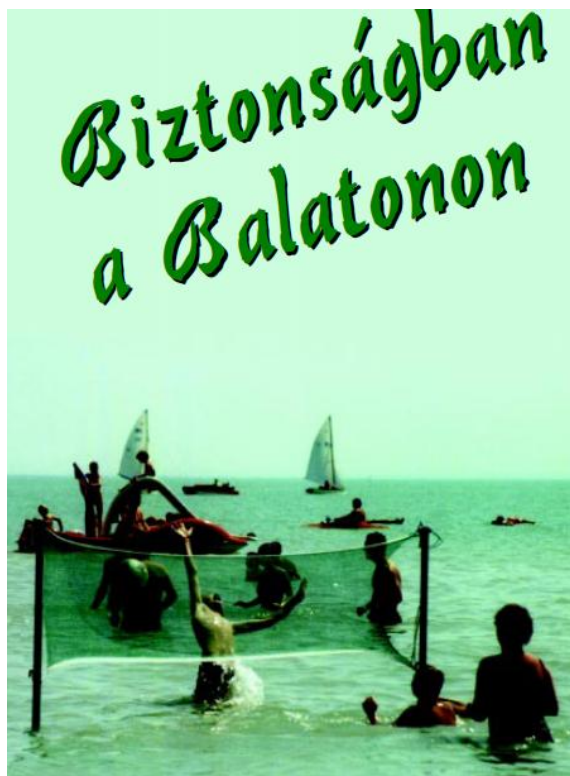
Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetencia-területek
8. osztály I. félév	- ismerje az árvízi védekezéssel kapcsolatos fogalmakat, a készültségi fokozatokat és az árvíz során, kitelepítés esetén tanúsítandó magatartási formákat - ismerje a belvízvédelmi műveket és a védekezési módszereket - legyen képes megkülönböztetni a nukleáris jellegű veszélyeket a vegyipari veszélyektől - tudja felvázolni Magyarország árvízi és nukleáris veszélyeztetettségét térkép segítségével - ismerje a nukleáris balesettel kapcsolatos felkészülési és megelőzési tevékenységeket	Földrajz órán történő feldolgozás <i>a) küzdelem a vizek ellen:</i> - árvizek típusai, árvízvédelmi készültségi fokozatok - felkészülési feladatok (ellenőrzések, karbantartás) - magatartási szabályok árvíz és kitelepítés esetén - közlekedés autóval árvíz során - hidak, közutak és vasutak védelme - belvízvédelmi művek, védekezési módszerek - árvízvédekezéssel kapcsolatos fogalmak: töltéskorona, árvízi előrejelzés, nyúlgát, jászolgát, árvízvédelmi fal, szükségjelző, árvízi jelenségek (buzgár, szivárgás, csurgás, suvadás), bordás megtámasztás, ártér, ellennyomó medence, gátszakadás, rézsű, vízáteresztő képesség, árvízi mentesítés <i>b) nukleáris biztonság:</i> - az atomenergia békés célú felhasználása - a Paksi Atomerőmű története, szerepe Magyarország energiaellátásában - atomerőművek előnyei, veszélyei - radioaktív hulladék tárolása (Bátaapáti) - az atomerőművek előnyei és veszélyei (nemzetközi példákkal) - nukleáris baleset-elhárítási rendszer (Magyarország) - a felkészülés és megelőzés lehetőségei - nukleáris baleset során tanúsítandó magatartásformák	<i>Látogatás katasztrófavédelmi gyakorlaton a helyi sajátosságoknak és lehetőségeknek megfelelően.</i> - tűzriadó terv gyakoroltatása	

Korcsoport	Követelmények	Javasolt tananyag	Katasztrófavédelem által vezetett tevékenységek	Érintett kompetencia-területek
<u>8. osztály</u> <u>II. félév</u>	- legyen tisztában a katasztrófavédelmi szervezetrendszer rendeltetésével és felépítésével - ismerje az önkéntesség katasztrófavédelmi feladatokkal kapcsolatos jelentőségét, legyen tisztában az önkéntes tömegbázis súlyával, lehetőségeivel lássa át a katasztrófavédelmi feladatokban az állami és társadalmi felelősség kapcsolatát	Osztályfőnöki órán történő feldolgozás <i>a) a katasztrófavédelmi szervezetrendszer</i> - feladatai: megelőzés – védekezés – helyreállítás - szervezeti felépítés: helyi – területi – központi szinten - katasztrófák elleni védekezésben közreműködő szervezetek - az önkéntesség szerepe és jelentősége <i>b) polgári védelem és tűzvédelem történelme, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv létrejöttének jelentősége</i> <i>c) biztonságos nyaralás itthon és külföldön</i> - a nyári időjárás - természetes vizekben fürdőzés - szabadtéri rendezvények	<i>Látogatás a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságon</i>	

3. sz. melléklet: Tűzre, vízre vigyázatok... sorozat

4. sz. melléklet: A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság kiadványai:

Baross-nap

8.30 - 12.00:
Étterem

- Vegyvédelmi ruhák, bevetési ruha, csizma, légzőkészülék felpróbálása, tűzoltó eszközök bemutatása
- 9.30 - TŰZ ALATT
Érdekes, képekkel illusztrált előadás megtörtént, izgalmas esetekről

12.00 - 13.00:
Tűzoltósági bemutató a Balaton-parton

- Hagyományőrző Egyesület bemutatója, eszközök kipróbálása

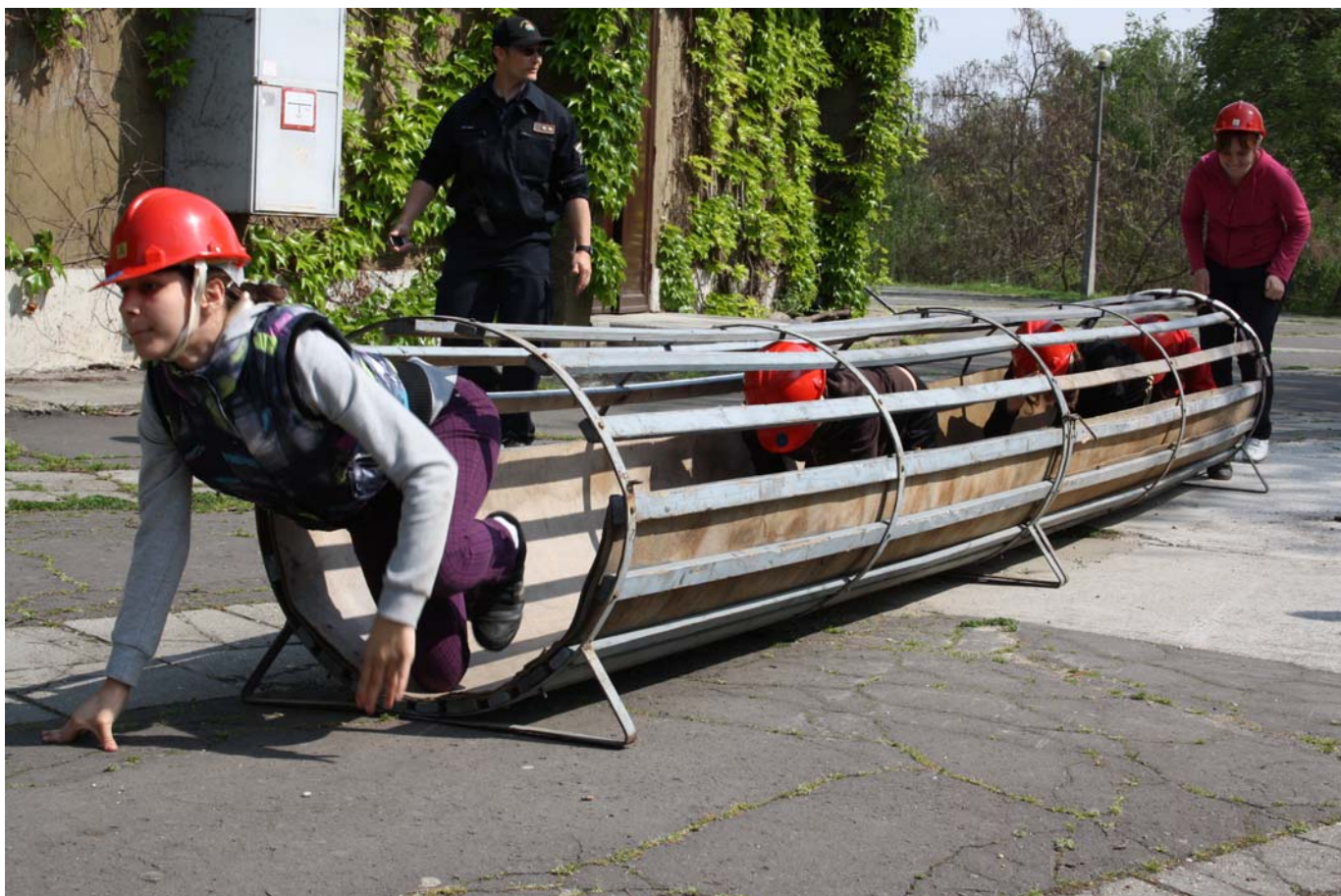

VÁRUNK!

Siófok Katasztrófavédelmi Kirendeltség

5. sz. melléklet: Somogy megyében zajló katasztrófavédelmi ifjúsági versenyek, felkészítések

6. sz. mellékelt: életképek a SMKI emlékezetes beavatkozásairól

2006. M7-es autópálya
500 gázipalack robbant fel

2003. Kométa'99 Rt.
Hűtőház égett

2007. Szőcsénypuszta
Kollégium tűz

2003. Siófok
Német turistabusz karambolja

7. sz. melléklet: A Katasztrófavédelemmel kapcsolatos jogi szabályozások

Helyreállítással, újjáépítéssel kapcsolatos jogszabályok:

9/2011. (II. 15.) Korm. rendelet a vis maior támogatás felhasználásának részletes szabályairól

227/2010. (VIII. 13.) Korm. rendelet a kihirdetett veszélyhelyzet folytán bekövetkezett építménykárok helyreállításával összefüggő kivételes építésügyi szabályokról

Veszélyes áruk szállításával kapcsolatos jogszabályok:

2011. évi LXXX. törvény a Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv C Függeléke 2011. évi módosításokkal és kiegészítésekkel egységes szerkezetbe foglalt szövegének kihirdetéséről.

2011. évi LXXVIII. törvény a Genfben, 2000. május 26. napján kelt, a Veszélyes Áruk Nemzetközi Belvízi Szállításáról szóló Európai Megállapodáshoz (ADN) csatolt Szabályzat kihirdetéséről és belföldi alkalmazásáról

2011. évi LXXIX. törvény a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) „A” és „B” Melléklete 2011. évi módosításaival és kiegészítéseivel egységes szerkezetbe foglalt szövegének kihirdetéséről

312/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet a hivatásos katasztrófavédelmi szerv eljárásai során a veszélyes áruk vasúti és belvízi szállításának ellenőrzésére és a bírság kivetésére vonatkozó egységes eljárás szabályairól, továbbá az egyes szabálytalanságokért kiszabható bírságok összegéről, valamint a bírsággal összefüggő hatósági feladatok általános szabályairól

39/2009. (VII. 7.) KHEM rendelet a Veszélyes Áruk Nemzetközi Vasúti Fuvarozásáról szóló Szabályzat (RID) belföldi alkalmazásáról

Tűzvédelemmel kapcsolatos jogszabályok:

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról

259/2011. (XII. 7.) Korm. rendelet a tűzvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervezetekről, a tűzvédelmi bírságról és a tűzvédelemmel foglalkozók kötelező élet- és balesetbiztosításáról

253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről

239/2011. (XI. 18.) Korm. rendelet Az önkormányzati és létesítményi tűzoltóságokra, valamint a hivatásos tűzoltóság, önkormányzati tűzoltóság és önkéntes tűzoltó egyesület fenntartásához való hozzájárulásra vonatkozó szabályokról

234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. sz. törvény végrehajtásáról

23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről

180/1998. (XI. 6.) Korm. rendelet a tűzvédelmi bírságnak, valamint a biztosítók tűzvédelmi hozzájárulásának a központi költségvetésbe történő befizetése és elszámolása rendjéről, valamint felhasználásának és ellenőrzésének módjáról

39/2011. (XI. 15.) BM rendelet a tűzoltóság tűzoltási és műszaki mentési tevékenységének általános szabályairól

30/1996. (XII. 6.) BM rendelet a tűzvédelmi szabályzat készítéséről

28/2011. (IX. 6.) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról

10/2011. (III. 28.) BM rendelet a tűzvédelmi szabályzat készítéséről szóló 30/1996. (XII. 6.) BM rendelet és az építésügyi hatósági eljárásokról, valamint a telekalakítási és az építészeti-műszaki dokumentációk tartalmáról szóló 37/2007. (XII. 13.) ÖTM rendelet módosításáról (zenés, táncos szórakozóhelyek szabályozásával kapcsolatos szigorítás)

1032/2011. (II. 28.) Korm. határozat a zenés, táncos rendezvények biztonságosabbá tétele érdekében végrehajtandó feladatokról (fokozott hatósági ellenőrzések elrendelése)

Egyéb (katasztrófavédelmi feladatköröket is érintő) jogszabályok:

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

90/2012. (IV. 26.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet módosításáról

234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. sz. törvény végrehajtásáról

219/2011. (IX.20.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

208/2011. (X. 12.) Korm. rendelet a katasztrófavédelmi bírság részletes szabályairól, a katasztrófavédelmi hozzájárulás befizetéséről és visszatérítéséről

173/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet a polgári célú pirotechnikai tevékenységekről

8. sz. melléklet: A Kaposvári Egyetem Gyakorló Iskolában anyanyelv tantárgyi integráció keretében katasztrófavédelmi ismeretek bemutatása interaktív módszerekkel második osztályban – tevékenység képek

